

บทที่ 2

อัลกุรอาน อัลหะดีษ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ระดับบัณฑิตศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาอิสลาม ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

การศึกษาเป็นอาหารของปัญญา คุณธรรมเป็นอาหารของวิญญาณ มนุษย์จะไม่สมบูรณ์หากขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ได้กล่าวมา ดังที่ท่านศาสนานบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า

طلب العلم فريضة على كل مسلم

“การแสวงหาความรู้ นั้น เป็นฟิรฎุเหนือมวลมุสลิม”

(บันทึกโดย Ibn Majah, ม.ป.ป.: ส่วนหนึ่งของหะดีษ 224)

อิสลามได้ยกย่องและให้เกียรติแก่ผู้ที่ศึกษาหาความรู้ และนักปราชญ์ผู้ให้ความรู้ หรืออาจารย์ผู้สอน ดังอัลลอฮ์ ﷻ ได้ดำรัสไว้ว่า

จงกล่าวเถิดมุฮัมมัด ﷺ บรรดาผู้รู้ และบรรดาผู้ไม่รู้จะเท่าเทียมกันหรือ? แท้จริง บรรดาผู้มีสติปัญญาเท่านั้นที่จะใคร่ครวญ

﴿ شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَابًا بِأَقْسَطِ أَلِهَ لَا هُوَ الْمُتَكَبِّرُ

الْعَكْبَرُ ﴿ آل عمران: ١٨

ความว่า “อัลลอฮ์ ﷻ ทรงยืนยันว่า แท้จริงไม่มีผู้ที่ควรได้รับการเคารพสักการะใด ๆ นอกจากพระองค์เท่านั้น และมะลาอิกะฮ์ และผู้มีความรู้ในฐานะดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมนั้น ก็ยืนยันด้วยว่าไม่มีผู้ที่ควรได้รับการเคารพสักการะใด ๆ นอกจากพระองค์ผู้ทรงเดชานุภาพ ผู้ทรงปรีชาญาณเท่านั้น”(อาลิอิมรอน: 18)

2.1 ความหมายของครูและอาจารย์

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546:225) ครู หมายถึง ผู้สั่งสอนศิษย์ ผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์

ธีรศักดิ์ อัครบวร (2542:12) สังคมปัจจุบันการใช้คำว่า ครูและอาจารย์ มีเรียกกันในแทบทุกวงการอาชีพ จนดูเหมือนว่าใครที่ตั้งตัวเป็นครูหรืออาจารย์ได้โดยง่าย ซึ่งอันที่จริงแล้ว ความหมายของครูหรืออาจารย์ในลักษณะของวิชาชีพหรือวิชาชีพชั้นสูง (Profession) นั้นมีความหมายกว้างขวางและลึกซึ้งกว่าการใช้เรียกกันในวงการอาชีพต่างๆ มากนัก ในที่นี้ขอยกตัวอย่าง ดังนี้

“ครู” ในสมัยโบราณในประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นเจ้าของคำคำนี้ เป็นคำที่สูงมาก เป็นผู้เปิดประตูทางวิญญาณแล้วก็นำให้เดินทางวิญญาณ ไปสู่คุณธรรมเบื้องสูง เป็นเรื่องทางจิตใจ โดยเฉพาะมิได้หมายถึง เรื่องวัตถุหรือมรยาท หรือแม้แต่อาชีพ จึงมีน้อยมาก ครูนั้นมักจะไปทำหน้าที่เป็นปุโรหิต(ที่ปรึกษา)ของพระราชา หรืออริสระชน ซึ่งมีอำนาจวาสนา มีหน้าที่การงานอันใหญ่หลวง

คำว่า “ครู” มักแปลกันมาแต่เพียงว่าเป็นผู้ที่ควรเคารพ หรือมีความหนัก ที่เป็นที่นี่ยู่เหนือศิษย์ เป็นเจ้าเหนืออยู่เหนือศิษย์คนทุกคน แต่เดี๋ยวนี้กลายมาเป็นผู้ประกอบวิชาชีพอย่างหนึ่ง

สำหรับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้คำจำกัดความ ไว้ว่า

“ผู้สอน” หมายความว่า ครูและคณาจารย์ในสถานศึกษาระดับต่างๆ

“ครู” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพ ซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการสอนในสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน

“คณาจารย์” หมายความว่า บุคลากรซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการสอนและการวิจัยในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับปริญญาของรัฐและเอกชน

“ครู” เป็นศัพท์แผลงมาจากมูลศัพท์ 3 อย่าง คือ

มาจาก “ครุ” แปลว่า หนัก ย้ำเกรง เอาใจใส่ เอื้อเฟื้อ หมายความว่า ผู้ที่มีใจหนักแน่น

ไม่ใจเบาจนเฉียว โกรธง่ายใจเร็ว มีน้ำหนักเสมือนฉัตรศิลา อีก 3 คำ หมายถึงผู้ที่ศิษย์พึงเคารพยำเกรง ผู้เอาใจใส่ในการเรียนของศิษย์และผู้เอื้อเพื่อต่อศิษย์ ถือศิษย์เหมือนลูกของตนเอง

มาจาก “คร” แปลว่า เชิดชู เปิดเผย เลิศลอย หมายถึง ผู้ที่เชิดชูศิษย์ที่จมอยู่ในความโง่ให้ขึ้นสู่ความฉลาด ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาแก่ศิษย์โดยเปิดเผย ไม่อำพรางความรู้ไม่ปิดบังซ่อนไว้ เพราะหวงวิชาความรู้ และผู้เลิศลอย คือ เค่นด้วยวิทยาปรากฏแก่ศิษย์เหมือนดวงอาทิตย์เด่นด้วยรัศมีเห็นปรากฏแก่ชาวโลก

มาจาก “คร” แปลว่า กล่าวถึง หรือเปล่ง หมายความว่า ผู้อบรมสั่งสอน คืออบรมศิษย์ให้มีความรู้ความสามารถในวิทยาการ

ไวไล ตั้งจิตสมคิด (2544:122) กล่าวว่า ปัจจุบันคำว่า “ครู” กับ “อาจารย์” มักจะใช้ปะปน หรือควบคู่กันอยู่เสมอ จบบางครั้งดูเหมือนจะมีความหมายเป็นคำคำเดียวกัน แต่ตามความเป็นจริงแล้ว รากศัพท์เดิมของคำว่า อาจารย์ ไม่เหมือนกับคำว่า ครู คำว่า อาจารย์ มีรากศัพท์ มาจากภาษาบาลี อาจารย์ ภาษาสันสกฤตว่า “อาจริย” ในภาษาอังกฤษ คือ **Instructor** ซึ่งในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 อธิบายว่า อาจารย์คือผู้สั่งสอนวิชาความรู้ คำที่ใช้เรียกนำหน้าชื่อบุคคลเพื่อแสดงความยกย่องว่ามีความรู้ในทางใดทางหนึ่ง

วรรณา มณีโชติ (2541:16) ได้สรุป ความหมายของครูเอาไว้ว่า “ครู” หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่เปิดประตูทางวิญญาณ อบรม สั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้และคุณธรรม ตลอดจนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อถ่ายทอดให้ศิษย์เป็นเยาวชนที่ดีของชาติในอนาคต

ผกา สัตยธรรม (2544:1) ได้ให้ความหมายของครูไว้ว่า “ครู” คือ ผู้ที่ให้ความรู้และอบรมสั่งสอน ให้ลูกศิษย์ เป็นบุคคลที่มีความสามารถ และมีคุณธรรมควบคู่กันไป คือทั้งให้ความรู้ และให้แนวทางที่จะประพฤติตนเป็นคนดีไปด้วย การที่ครูสร้างคนให้มีความรู้คู่คุณธรรม สังคมที่เป็นที่อยู่อาศัยก็จะมีสุขและก็จะเจริญก้าวหน้า

ไกรนุช ศิริพูน (2531:3) กล่าวว่า “ครู” เป็นศูนย์กลางทางการศึกษา ดังนั้น ครูจะต้องเป็นผู้ถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมของสังคม แก่อนุชนรุ่นใหม่ ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ ยังต้องพยายามปรับปรุงความสามารถให้ศิษย์ในการที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกด้วย

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ (ม.ป.ป.:91) กล่าวว่า ในความหมายทั่วไปนั้น ครู คือ ผู้สั่งสอน ผู้ฝึกอบรม หรือผู้ที่ทำให้คนไม่รู้ได้รู้ อุปมาว่า เหมือน “หงายของที่คว่ำ” คือการทำให้คนไม่รู้ได้รู้

เผด็จ ทัดตชีโว (2527:10) อธิบายว่า “ครู” มาจากคำว่า “ครู” ซึ่งแปลว่า หนัก ครู เป็นคำเดียวกับการวะ ซึ่งแผลงเป็นเคารพ แปลว่าตระหนัก หรือ ซาบซึ้ง คือรู้ไว้ด้วยปัญญา

สมบูรณ์ พรธนาภ (2538:51) ได้อธิบายว่า “ครู” (Teacher) คือ ผู้ที่ทำหน้าที่สำคัญในการถ่ายทอดความรู้และพัฒนาจิตใจสติปัญญา ความสามารถ และอบรมศีลธรรมจรรยา ตลอดจนเป็นแบบอย่างให้แก่ศิษย์ เพื่อให้เขามีชีวิตอยู่ในสังคมด้วยดีและมีคุณภาพ

ยนต์ ชุ่มจิต (2531:49-55) ได้อธิบายความหมายของ “ครู” ตามหน้าที่และความรับผิดชอบของครู ตามรูปแบบคำในภาษาอังกฤษ “TEACHERS” ซึ่งได้อธิบายความหมายของพยัญชนะแต่ละตัวในคำดังกล่าว ดังนี้

T (Teaching) การสอน หมายถึง การอบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้ความสามารถในวิชาการทั้งหลายทั้งปวง

E (Ethics) จริยธรรม หมายถึง หน้าที่ในการอบรมจริยธรรมให้แก่นักเรียน

A (Academic) วิชาการ หมายถึง ต้องมีความรับผิดชอบในทางวิชาการอยู่เสมอ

C (Cultural Heritage) การสืบทอดวัฒนธรรม หมายถึง ต้องมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งให้ตกทอดไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง หรือรุ่นต่อไป

H (Human Relationship) มนุษยสัมพันธ์ หมายถึง การที่ครูมีมนุษยสัมพันธ์อันดีต่อบุคคลทั่วไป

E (Evaluation) การประเมินผล หมายถึง การประเมินผลการเรียนการสอนนักเรียน

R (Research) การวิจัย หมายถึง การหาคำตอบในเรื่องที่อยากรู้อย่างเป็นระบบ

S (Service) บริการ หมายถึง การให้บริการแก่สังคมหรือบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

Good (1973:586) ได้ให้ความหมายของ “ครู” (Teacher) ไว้ใน Dictionary of Education ดังนี้

ครู คือ บุคคลที่ทางราชการจ้างไว้ เพื่อทำหน้าที่ในการแนะนำ หรืออำนวยการในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ สำหรับนักเรียนหรือนักศึกษาในสถาบัน ไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือเอกชน

ครู คือ บุคคลที่มีประสบการณ์ หรือมีการศึกษามาก หรือดีเป็นพิเศษ หรือมีทั้งประสบการณ์และการศึกษาดีเป็นพิเศษในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง ที่สามารถช่วยทำให้บุคคลอื่นๆ เกิดความเจริญงอกงามและพัฒนาการก้าวหน้าได้

ครู คือ บุคคลที่สำเร็จหลักสูตรวิชาชีพจากสถาบันฝึกหัดครู และการศึกษาอบรมนั้น ได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการ โดยการมอบประกาศนียบัตรทางการสอนให้แก่บุคคลนั้น

ครู คือ บุคคลที่สั่งสอนอบรมคนอื่นๆ

จากความหมายของ ครู ที่ได้กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น จะเห็นได้ว่า มีความหมายที่เป็นไปในแนวเดียวกัน คือมีความหมายที่บ่งบอกถึงภาระหน้าที่ ของครู ความรับผิดชอบ รวมถึงคุณธรรมและจริยธรรม ที่ครูต้องระลึกลูกอยู่เสมอ ซึ่งพอจะสรุปความหมายของครูได้ว่า ครู คือ บุคคลผู้ที่ทำให้ผู้อื่นที่ไม่รู้ กลายเป็นผู้ที่มีความรู้ โดยครูจะเป็นผู้ชี้แนะแนวทาง ถ่ายทอดแนะนำ อบรม สั่งสอน แก่ศิษย์ด้วยความเต็มใจ โดยไม่เก็บความรู้ไว้เพื่อตนเอง แต่เพื่อให้ศิษย์นำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาตนเองและประเทศชาติต่อไป

โซคซัย ชยชวัช (2547:142) กล่าวว่า ครู คือ ผู้สั่งสอนศิษย์ ผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ ด้วยเหตุนี้ ครูจึงเป็นบุคคลสำคัญในชีวิตของเรา คอยประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้ อบรมสั่งสอน สร้างสรรค์และพัฒนาภูมิปัญญาและเป็นปูชนียบุคคล ควรอย่างยิ่งที่จะได้รับการน้อมเคารพจากศิษย์ทั้งปวง

ทิสนา แจมมณี (2546:3) กล่าวว่า “ครู” คือ บุคคลที่มีบทบาทสำคัญ ในการปฏิสัมพันธ์กับศิษย์ เป็นผู้จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นตามความคิดเห็นและความสามารถของครู ผู้เรียนเป็นผู้รับการถ่ายทอดตามแต่ครูจะให้ การสอนเกิดขึ้นได้ทุกแห่ง ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ แล้วแต่สถานการณ์และความพอใจของครู

เริงชัย หมื่นชนะ (2535:12) กล่าวว่า “ครู” คือ บุคคลที่มีความสามารถในการแนะนำ และแนะนำทางให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ แก่ นักเรียนหรือนิสิตนักศึกษา

ครู คือ บุคคลที่ร่ำรวยด้วยประสบการณ์ และเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือมีทั้งสองอย่าง และเป็นผู้ที่มีความสามารถช่วยเหลือ สามารถให้เกิดความเจริญงอกงามหรือสามารถพัฒนาบุคคลอื่นที่เข้ามาติดต่อกใกล้ชิดกับเขา

ครู คือ บุคคลที่ได้ร่ำเรียนจนจบหลักสูตรการศึกษาทางอาชีพความเป็นครู และได้รับประกาศนียบัตรทางการสอน

ครู คือ ผู้ที่สามารถสั่งสอนคนอื่น

“ครู” มีความหมายลึกซึ้งและกว้างขวาง หากที่จะสรุปให้มีความหมายเฉพาะ คำว่า “ครู” นี้ มาจากรากศัพท์ในภาษาบาลีว่า “คุรุ-ครุ” หรือจากภาษาสันสกฤตว่า “คุรุ” ในความหมายที่เป็นนามแปลว่า ผู้สั่งสอนศิษย์ หรือถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ และในความหมายที่เป็นคำวิเศษณ์ในภาษาบาลี แปลว่า หนัก สูง ส่วนในภาษาสันสกฤต แปลว่า ใหญ่ หนัก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2531:168)

จากที่ได้กล่าวมาในข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าครูคือผู้ที่อบรมสั่งสอนศิษย์ให้เป็นผู้ที่มีความรู้ มีคุณธรรมจริยธรรมที่ดี ซึ่งทั้งนี้จะเห็นได้ว่าครูและอาจารย์ต่างมีบทบาทไม่แตกต่างกัน หากแต่เพียงอาจารย์คือบุคคลที่สอน ในระดับมหาวิทยาลัย ดังนักวิชาการได้ให้คำจำกัดความไว้แตกต่างกันดังนี้

ประกอบ คุปรัตน์ (ม.ป.ป.:28) กล่าวว่า อาจารย์ คือบุคคลที่สอนในวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยตลอดจนเป็นผู้มีคุณลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. สอนในระดับบัณฑิตศึกษา
2. สอนในระดับปริญญาตรี
3. ทำวิจัย
4. สร้างสภาพมหาวิทยาลัยให้ดึงดูดนักคิดนักวิชาการ
5. เสริมสร้างเกียรติคุณของมหาวิทยาลัย
6. สร้างบรรยากาศในเชิงวิชาการ
7. ทำนุบำรุงมรดกทางวัฒนธรรม
8. ประยุกต์ความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546:1361) อาจารย์ หมายถึง ผู้สั่งสอนวิชาความรู้ คำที่ใช้เรียกนำหน้าชื่อบุคคลเพื่อแสดงความยกย่องว่ามีความรู้ในทางใดทางหนึ่ง

ธีรศักดิ์ อัครบวร (2542:13) กล่าวว่า “อาจารย์” หมายถึง ผู้สอนวิชาการต่างๆ ในสถานศึกษาทั่วไป และมักจะเฉพาะเจาะจงไปที่ผู้สอน ผู้ซึ่งได้รับการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป กล่าวได้ว่า คำว่า “อาจารย์” ได้เข้ามาแทนที่ คำว่า “ครู” ในวิถีชีวิตสังคมไทยนั่นเอง

สาโรช บัวศรี (2521:33) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยว่าจะผูกพันกับหน้าที่หลักของมหาวิทยาลัยซึ่งสามารถสรุปได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1. Training หมายถึง การฝึก การสอน และการอบรมวิชาชีพต่างๆ
2. Research หมายถึง การวิจัยและการค้นคว้า
3. Extension Work หมายถึง การปฏิบัติงานที่นอกเหนือหรือ ขยายออกไปจากหน้าที่การสอนและการวิจัย

สำเร็จ บุญเรืองรัตน์ (2532:5-6) ได้กล่าวถึงภาระและหน้าที่ของอาจารย์มหาวิทยาลัยว่า หน้าที่หลักของ อาจารย์มหาวิทยาลัย คือ งานสอน และการผลิตบัณฑิต เป้าหมายของการผลิตบัณฑิตเป็นการสร้างคนให้มีความรู้ มีคุณธรรมและจริยธรรม ออกไปสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามแก่สังคม และประเทศชาติสืบต่อไป

วลัยรัตน์ ว่องนัยรัตน์ (2530:5) มีความเห็นว่า ภารกิจการสอน ถือว่าเป็นภารกิจหลักของสถาบันการศึกษา และคณาจารย์ในระดับอุดมศึกษาซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อคุณภาพของบัณฑิตเป็นอย่างมาก ดังนั้นในเรื่องการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา จึงได้รับการพัฒนา ได้ดีขึ้น โดยลำดับ เป็นต้นว่าในระดับทบวงมหาวิทยาลัย มีโครงการส่งเสริมประสิทธิภาพการสอน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนามหาวิทยาลัย และในระดับมหาวิทยาลัยก็ได้มีการส่งเสริมประสิทธิภาพการสอน เช่น บางมหาวิทยาลัยดำเนินโครงการพัฒนาคณาจารย์ บางมหาวิทยาลัยดำเนินโครงการพัฒนาการเรียนการสอน เป็นต้น ในการดำเนินการใดๆ จำเป็นต้องมีระบบติดตามผลการดำเนินงาน(Monitoring System) เพื่อนำผลสะท้อนกลับมาปรับปรุงงานให้ก้าวหน้า มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ ในกระบวนการสอนก็เช่นเดียวกัน ดังนั้น การประเมินการสอนของอาจารย์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมสนับสนุนให้การสอนมีประสิทธิภาพ

Gove (1965 อ้างถึงในยนต์ ชุ่มจิต 2531:12) กล่าวว่า อาจารย์ คือ ผู้สอนในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยซึ่งมีตำแหน่งต่ำกว่าระดับศาสตราจารย์

อาจารย์ คือ

1. ผู้สอนที่ต้องรับผิดชอบต่อการสอนนักศึกษาให้เกิดความก้าวหน้าตรงตามจุดประสงค์เฉพาะของการศึกษาที่กำหนดไว้

2. บุคคลผู้ซึ่งให้ความรู้

3. ผู้สอนในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยซึ่งมีตำแหน่งต่ำกว่าระดับศาสตราจารย์

อุทุมพร ทองอุไทย (2542:23) กล่าวว่า อาจารย์ ระดับอุดมศึกษา มีหน้าที่หลัก คือ การสอน การทำวิจัย การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และการบริการทางสังคม ตลอดจนมีหน้าที่ต่างๆ ดังนี้

1. ทำการสอนระดับปริญญาตรี

2. ทำการสอนระดับบัณฑิตศึกษา

3. พิจารณาวิชา หลักสูตร เตรียมอุปกรณ์การสอน ตลอดจนการประเมินและให้เกรด ผลการเรียนแก่นักศึกษา

4. ให้คำแนะนำและแนะแนวแก่นักศึกษา มีเวลาให้กับนักศึกษา หากนักศึกษา ต้องการขอคำปรึกษา

5. ทำวิจัย ทำสิ่งใหม่ที่สร้างสรรค์เป็นประโยชน์ และทำกิจกรรมทางวิชาการ ทั้งใน ด้านพื้นฐานและประยุกต์

6. ให้บริการทางวิชาการแก่ประชาชน ชุมชน ตลอดจนองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งภายในและภายนอกสถาบัน

7. ร่วมกิจกรรมของสถาบันทุกระดับ เพื่อทำนุบำรุงศิลปะ และวัฒนธรรม ตลอดจน สิ่งแวดล้อม

จากข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าอาจารย์ในระดับอุดมศึกษานอกจากจะมีบทบาทหน้าที่ในการสอนอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ยังจะต้องทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับงานวิจัย การบริการวิชาการ ตลอดจนการบริการความรู้ต่างๆที่เป็นประโยชน์ให้แก่สังคมอีกด้วย

อดุลย์ วิริยเวชกุล (2538:1) กล่าวว่า อาจารย์ คือ ผู้ที่มีภารกิจหลักในมหาวิทยาลัย ดังนี้

1. การให้การศึกษ่า ส่งเสริมวิจัยที่เป็นไปเพื่อสนองตอบความต้องการของสังคมและ ประเทศชาติ

2. ผลิตนุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในวิชาชีพ และเปรียบพร้อมด้วยคุณธรรม

3. ให้บริการทางวิชาการแก่หน่วยงานและสังคม

4. ทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม

วิชิต สุรัตน์เรืองชัย (2542:7-8) กล่าวว่า อาจารย์ ระดับอุดมศึกษา มีภาระหน้าที่ต้องรับผิดชอบ ดังต่อไปนี้

1. จัดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา ให้มีคุณภาพทั้งทางด้านวิชาการคุณธรรมและความเป็นผู้นำในสังคม
2. ดำเนินการวิจัย เพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ ตลอดจนให้การปรึกษาด้านการวิจัย รวมทั้งพัฒนาองค์ความรู้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชน ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น
3. ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม โดยส่งเสริมและสนับสนุนคณาจารย์ทุกคนได้ ให้บริการทางวิชาการแก่สังคมในลักษณะต่างๆ พร้อมทั้งขยายขอบเขตการบริการวิชาการทางการศึกษา โดยยึดหลักการจัดการศึกษา การวิจัยและความต้องการของชุมชน
4. ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ พร้อมทั้งส่งเสริมความมีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมที่ดีงามแก่นักศึกษา ตลอดจนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

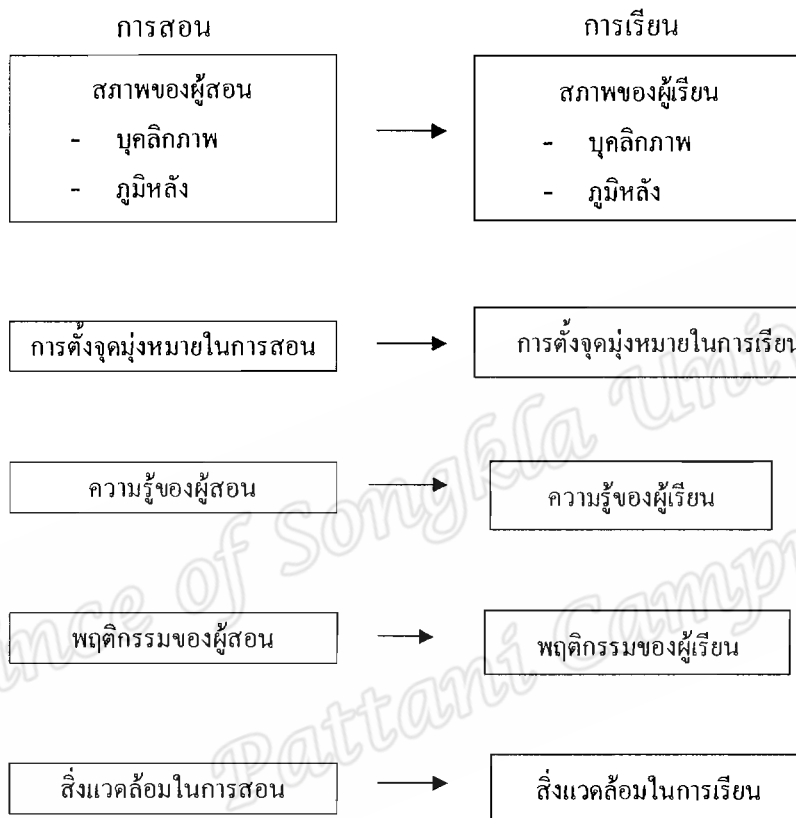
อุทุมพร ทองอุไทย (2542:25) กล่าวถึง เรื่อง อาจารย์กับความรับผิดชอบในภาระหน้าที่ เพื่อกำหนดแนวทางการบริหารบุคคล และส่งเสริมการทำงานของอาจารย์ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ด้วยวิธี ปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. ปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่
2. มีส่วนร่วมในการปฏิบัติภารกิจอย่างสร้างสรรค์
3. มีจรรยาบรรณในความรับผิดชอบต่อฐานะอาจารย์
4. มีจรรยาบรรณต่อสถาบันที่สังกัด
5. แสดงบทบาทของอาจารย์ในฐานะผู้สอน
6. แสดงบทบาทความรับผิดชอบต่ออาจารย์ ในฐานะสมาชิกของสังคมโดย

ส่วนรวม

ความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนกับอาจารย์ผู้สอน

องค์ประกอบที่เชื่อมการเรียนกับการสอนเข้าด้วยกัน มี 5 อย่าง คือ

จากข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่การงาน ในฐานะอาจารย์ผู้สอน ด้านการประพฤติตนตามจรรยาบรรณ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาในรั้วมหาวิทยาลัย

ประกอบ คูปรัดน์ (ม.ป.ป.:119-121) กล่าวว่า อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาโดยทั่วไปแล้ว นอกจากมีงานสอนเป็นหน้าที่สำคัญแล้ว มีน้อยแห่งนักที่จัดว่าเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการวิจัย (Research Institutions) แต่อย่างไรก็ตาม แม้งานสอนเป็นภารกิจหลักของอาจารย์ในมหาวิทยาลัย แต่ก็ควรมีคุณลักษณะต่างๆ ดังต่อไปนี้

ผู้แนะแนวทาง (A Guide)

นักเล่าเรื่อง เล่านิทาน (A Story Teller)

ผู้สร้างความทันสมัย (A Modernizer)

ผู้สร้างฉาก (A Scene Designer)

ผู้เป็นแบบอย่าง(A Model)	นักสร้าง (A Builder)
ผู้ศึกษาค้นคว้า(A Searcer)	ผู้เรียนรู้ (A Learner)
ผู้ให้คำปรึกษา(A Counsellor)	ผู้เผชิญกับความจริง (A Facer of Reality)
ผู้สร้างสรรค์(A Creator)	ผู้อนุรักษ์ (A Conserver)
ผู้รู้ในวิชาการนั้นๆ(An Authority)	ผู้กระทำเอง แสดงเอง (An Actor)
ผู้วัดและประเมินผล(An Eualuator)	ผู้ปลดปล่อย (Emancipator)
ผู้ทำงานเป็นกิจวัตร(A Doer of Routine)	ผู้ดูแลทรัพย์สินสมบัติของมหาวิทยาลัย (A Curator)

จากข้างต้นอาจารย์ผู้สอนแต่ละคนจะมีบทบาท คุณลักษณะครบถ้วนทุกข้อ ย่อมเป็นไปได้ยากทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการพัฒนาขีดความสามารถของแต่ละคน

นอกจากนี้ บทบาทของผู้สอนที่มีต่อผู้เรียน ในรูปลักษณะที่มีความแตกต่างกัน สามารถแบ่งได้เป็น 6 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. ผู้สอนในฐานะผู้เชี่ยวชาญ

ผู้สอนในฐานะผู้เชี่ยวชาญ(Expert) เป็นลักษณะความสัมพันธ์ที่ผู้เรียนต้องให้ความเคารวะในความรู้ ประสบการณ์ และความฉลาดที่ผู้สอนสร้างสมมา และใช้ในการเรียนการสอน ผู้สอนเป็นผู้เชี่ยวชาญอย่างน้อยก็ในลักษณะวิชาเฉพาะที่ตนถนัดอยู่

2. ผู้สอนในฐานะผู้รับอำนาจ

ผู้สอนมิใช่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านความรู้และวิชาการเพียงอย่างเดียว แต่เขาไม่ว่าจะเป็นใครก็ตามจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้แทนของสถาบัน เพื่อการควบคุมและประเมินผลเขาได้รับมอบอำนาจจากภายนอกและฝ่ายบริหารที่จะต้องทำหน้าที่สร้างระบบที่เป็นมาตรฐาน ในการให้ความดีความชอบ และการให้คะแนนต่างๆ

3. ผู้สอนในฐานะตัวแทนสังคมประภค

การที่นักศึกษาทุกคนหรือส่วนมากต้องมาเรียนหนังสือ นั้น เพราะความต้องการที่จะได้รับใบประกาศนียบัตรที่รับรองความรู้ ความสามารถ ครูอาจารย์ทั้งหลาย ก็เช่นกัน ส่วนใหญ่จะต้องทำหน้าที่นอกเหนือไปจากเป็นตัวแทนสถาบันด้วย ผู้สอนต้องทำหน้าที่เป็นตัวแทนทางวิชาชีพ เพราะผู้สอนทุกคนเป็นสมาชิกของชุมชนวิชาการ เป็นสมาชิกของสมาคมวิชาชีพ ผู้สอนจึงต้องทำหน้าที่ประคองนายทวารของวิชาชีพ หรือวิชาการทั้งหลาย จะต้องทำหน้าที่จัดสรรนักศึกษาเหล่านั้น ให้ได้เฉพาะคนที่มีความคิด ความรู้ ความสามารถ และคุณสมบัติรอบด้านตามสภาพความต้องการของสายอาชีพ

4. ผู้สอนในฐานะผู้คอยให้ความช่วยเหลือ

ผู้สอนถ้าหากไม่เห่อเหิมหรือเคร่งครัดในความเป็นนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงอำนาจ หรือเป็นตัวแทนของวิชาชีพจนเกินไปแล้ว ผู้สอนอาจอยู่ในฐานะผู้คอยให้ความช่วยเหลือ(Facilitator) กิจกรรมการเรียนการสอน ในลักษณะผู้ให้ความช่วยเหลือนี้ อาจจะต้องเป็นฝ่ายนั่งฟัง หรือผู้คอยซักถามมากกว่าจะเป็นผู้บรรยายหรือไ้ทำงานแต่ฝ่ายเดียว

5. ผู้สอนในฐานะพ่อพิมพ์แม่พิมพ์

ผู้สอนในลักษณะพ่อพิมพ์แม่พิมพ์(Ego Ideal) นี้เป็นลักษณะสำคัญที่ยึดถือในธรรมเนียมไทยมาเป็นเวลานานแล้ว นักศึกษามักจะต้องหาแบบอย่างของบุคคลที่จะเป็นผู้ที่อยู่ในอุดมการณ์ของตนได้ ผู้สอนอยู่ในลักษณะที่ใกล้ชิดที่สุด ที่ผู้เรียนจะพึงยึดถือเป็นแบบปฏิบัติได้ ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องตระหนักอยู่เสมอว่า ผู้สอนนั้น ในบางเวลาและโอกาส ได้กลายมาเป็นพ่อพิมพ์หรือแม่พิมพ์ของนักศึกษาไปแล้ว จึงควรที่จะต้องระมัดระวังตนเองในความประพฤติและการปฏิบัติอยู่ตลอดเวลา

6. ผู้สอนในฐานะบุคคล

ผู้สอนในฐานะบุคคล(Person) เป็นลักษณะที่ต้องสลัดความเป็นหัวใจในรูปใดๆ ทั้งหมดให้เหลือแต่ความเป็นมนุษย์ธรรมดาที่จะสามารถเปิดใจพูดกับนักศึกษาหรือผู้เรียนได้ ผู้สอนและผู้เรียนจะเปิดใจเข้าหากัน มีอิสรภาพที่จะแสดงความคิด ความเห็น ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้อง เนื้อหาวิชาและส่วนประกอบอื่นๆ

จากข้างต้น จะเห็นได้ว่าบทบาทของผู้สอนล้วนแสดงออกมาได้ในหลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับผู้สอนในแต่ละบุคคลจะแสดงออกมา และได้รับมอบหมายในบทบาทต่างๆ ทั้งนี้ ผู้สอนก็ต้องแสดงบทบาทหน้าที่หลักๆ ของตนเองอย่าให้บกพร่อง แม้จะได้รับมอบหมายหน้าที่เสริมก็ตาม

เปรียบเทียบความหมายของคำว่า “ครู” กับ “อาจารย์”

ฐานะความแตกต่าง	ครู	อาจารย์
1.รากศัพท์เดิม	ครุ-ครุ(บาลี-สันสกฤต)	อาจารย์-อาจารย์(บาลี-สันสกฤต)
2.ภาษาอังกฤษใช้	Teacher	Instructor
3.ลักษณะการใช้ในสมัยโบราณ	เรียกผู้สอนที่เป็นฆราวาส	เรียกผู้สอนที่เป็นพระภิกษุหรือเป็นหัวหน้าพระในพระพุทธศาสนา
4.ความหมายดั้งเดิม	เป็นผู้นำทาง เปิดประตูทางวิญญานของศิษย์ไปสู่คุณธรรมชั้นสูง	ผู้ฝึกมารยาทหรือผู้ควบคุมดูแลให้อยู่ในระเบียบวินัยกฎเกณฑ์ต่างๆ
5.ความหมายปัจจุบัน	ผู้อบรมสั่งสอนถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์	ผู้สั่งสอนวิชาความรู้และอบรมดูแลความประพฤติของศิษย์
6.การปฏิบัติหน้าที่	อบรมสั่งสอน	อบรมสั่งสอน
7.มาตรฐานการกำหนดตำแหน่ง	ครุ 1-ครุ 2 (ระดับ1-2)	อาจารย์1-2-3 (ระดับ 3 ขึ้นไป)
8.สถานภาพทางสังคม	ผู้สอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา	ผู้สอนในระดับอุดมศึกษา
9.คุณวุฒิ	ผู้สอนที่มีคุณวุฒิต่ำกว่าปริญญา	ผู้สอนที่มีคุณวุฒิตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป
10.สถานภาพทางเพศ	ชาย-หญิง	ชาย-หญิง
11.ความเป็นคน	เป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม	เป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม

ปัจจุบันผู้ที่ทำหน้าที่การสอน ไม่ว่าจะมีความรู้ระดับใด ทำการสอนในระดับชั้นไหนต่างนิยมเรียกกันว่า “อาจารย์” เหมือนกันหมด ซึ่งความจริงก็ได้เป็นการเสียหายแต่ประการใด ในทางตรงกันข้าม กลับเป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติและศักดิ์ศรีเพื่อความเท่าเทียมกันของบุคคลที่ประกอบวิชาชีพเดียวกัน และที่สำคัญ คุณค่าของความเป็นครูหรืออาจารย์ไม่ได้อยู่ว่าจะเรียกอย่างไร แต่อยู่ที่การปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ที่สุดต่างหาก (ยนต์ ชุ่มจิต, 2541:13)

ขณะเดียวกัน อิสลามมิได้มีการแบ่ง คำว่า “ครู” และ “อาจารย์” ออกจากกันแต่อย่างใด อาจกล่าวได้ว่า คำว่า “ครู” และ “อาจารย์” เป็นคำคำเดียวกัน ในด้านความหมาย เป็นผู้ที่อบรมสั่งสอนให้นักเรียน นักศึกษา ตลอดจนผู้เรียน ได้มีองค์ความรู้ในสาขาวิชาแขนงนั้นๆ ซึ่งสอดคล้องกับ นบีอิบรอฮีมได้วิงวอนขอต่ออัลลอฮ์ ﷻ ให้ส่งรอสูลคนหนึ่งมายังมนุษยชาติ จุดมุ่งหมายของนบีอิบรอฮีมคือ เพื่อเป็น “ครู” “อาจารย์” ในการชี้แนะสิ่งที่ดี ให้ความรู้แก่มวลมนุษย์ และพระองค์ก็ทรงตอบรับคำขอของท่านนบีอิบรอฮีม (عليه السلام) โดยการส่งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มายังโลก โดยพระองค์ทรงตระหนักเห็นความสำคัญของมนุษย์ ที่จะต้องมีแบบอย่างที่ดีในการยึดและปฏิบัติตาม ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า

((إنما أنا لكم مثل الوالد أعلمكم))

(رواه أحمد ، 1995 : 7403)

ความว่า “แท้จริงตัวฉันนั้นสำหรับพวกท่านเปรียบดังบิดาที่คอยสั่งสอนพวกท่าน”

(บันทึกโดย Ahmad, 1995:7102)

จากความหมายของคำว่า “ครู” และ “อาจารย์” ข้างต้นสรุปได้ว่า ครู/อาจารย์ในปัจจุบันนี้หมายถึงผู้ให้วิชาความรู้แก่ศิษย์ และใช้เรียกบุคคลที่สอนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงอุดมศึกษาจะแตกต่างกันก็ตรงสถานภาพทางตำแหน่งเท่านั้น แต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่การผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้ที่เปี่ยมล้นไปด้วยความรู้และคุณธรรม ซึ่งการที่จะสอนนิสิตให้ได้ความรู้และคุณธรรมนั้น อาจารย์ผู้สอนเองจะต้องเป็นผู้ที่ทรงความรู้ก่อน มีความประพฤติที่เหมาะสมก่อน ซึ่งเหล่านี้อาจารย์ผู้สอนจะต้องศึกษาค้นคว้าตลอดจนปฏิบัติตัวให้เป็นแบบอย่างมาตั้งแต่ต้น กระทั่งหรือวันตนเองอยู่ตลอดเวลา เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับนิสิตนักศึกษาและสังคมโดยรวม

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของครู

กระทรวงศึกษาธิการ (2544:297-301) ได้กำหนด คุณลักษณะของครูอิสลามศึกษา ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. มีสัจจะ

ครูอิสลามศึกษาต้องเป็นผู้ที่มีสัจจะ คำพูดที่กล่าวออกมาไม่ว่าจะพูดกับหัวหน้างาน เพื่อนร่วมงาน ผู้เรียน หรือบุคคลทั่วไป ต้องเป็นคำพูดที่น่าเชื่อถือ นำรับฟัง แล้วนำไปขยายความต่อ ได้อย่างถูกต้องในวงกว้างได้ คำพูดของครูอิสลามศึกษาจึงต้องเป็นกุศลทานที่ทุกคนนำไปปฏิบัติเป็นแบบอย่าง มีสาระ เป็นองค์ความรู้ที่ถ่ายทอดกันต่อไปได้ ดังนั้น ถ้าหากผู้สอนอิสลามศึกษามีคุณลักษณะดังกล่าวแล้ว การใช้เวลาในการละเมิดผู้อื่นจะไม่บังเกิดขึ้น หัวหน้างานมั่นใจได้ว่าข้อเขียน หรือรายงานการปฏิบัติงานในหน้าที่ของครูอิสลามศึกษา คือ รายงานที่เป็นจริง เพื่อนร่วมงานที่ทำงานด้วยกันจึงทำงานและพูดคุยกันได้อย่างสนิทใจ ไม่มีสิ่งอื่นใดแอบแฝงไม่มีข้ออวดอ้าง เอาความดีใส่ตัวคนเดียว ข้อสำคัญที่สุดคือ ผู้เรียนสามารถนำเอาสาระที่ได้รับจากครูผู้สอนไปสร้างเจตคติที่ดีและก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ดีตามมา

2. ไว้วางใจได้

ครูอิสลามศึกษาเป็นผู้ที่สังคมเชื่อถือและไว้วางใจ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ส่วนใหญ่ฝากความหวังให้บุตรหลานของตนได้รับการอบรมบ่มนิสัย ตลอดจนมีคุณลักษณะซื่อสัตย์ เช่นเดียวกับครู ขณะเดียวกันก็ต้องการให้มีคุณลักษณะที่ดีในวิชาชีพและมีความประพฤติที่น่าเชื่อถือ สามารถเป็นพ่อพิมพ์หรือแม่พิมพ์ที่ดีได้ภายในภาคหน้า ดังนั้นครูอิสลามศึกษาเปรียบเสมือนผู้ได้รับความไว้วางใจจากผู้ปกครองและสังคม เหล่านี้เป็นสิ่งที่ครูอิสลามศึกษาต้องแสดงศักยภาพออกมาให้สังคมมีความมั่นใจ

3. เป็นผู้ถ่ายทอดที่ดี

ครูอิสลามศึกษาเป็นผู้ถ่ายทอดคุณธรรมความดีที่มีอยู่ในคำสอนของอิสลามศึกษามาถ่ายทอดสู่ผู้เรียนและชุมชนให้มีความรู้ ความเข้าใจ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างถูกต้อง ผู้สอนต้องสามารถนำสิ่งที่อัลกุรอานและอัลฮะดีษ มาจัดเป็นองค์ความรู้อิสลามศึกษา สามารถถ่ายทอดความรู้สู่

ผู้เรียนให้มีความเข้าใจโดยไม่ปิดบังหรือเก็บความรู้ไว้ผู้เดียว คุณลักษณะดังกล่าว ถือเป็นแบบอย่างของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่ได้เผยแพร่คำสอนที่ได้รับมาจากอัลลอฮ์ ﷻ สู่มนุษยชาติ

4. เป็นผู้ชาญฉลาด

ครูอิสลามศึกษาพึงเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ค้นคว้าหาความรู้เสมอ มีความเข้าใจพื้นฐานความรู้ทุกสาระวิชา และรู้จักบูรณาการสาระความรู้อื่นเข้ากับวิชาอิสลามศึกษา ทั้งนี้ เพราะแก่นพื้นฐานของคำสอนอิสลามเป็นเรื่องการดำรงชีวิต ซึ่งแทรกอยู่ในความรู้ของทุกสาขาทุกแขนงวิชาอยู่แล้ว อิสลาม คือระบอบแห่งการดำเนินชีวิต การปฏิรูปการเรียนรู้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตของตน จึงสอดคล้องสัมพันธ์กับอิสลามศึกษาอย่างลงตัว การเป็นผู้ชาญฉลาดในที่นี้ มิได้หมายความว่า ครูอิสลามศึกษาต้องเป็นผู้เรียนเก่ง ได้รับปริญญาตรี - โท-เอก หรือเกียรตินิยม แต่หมายถึง เป็นผู้ที่สามารถบูรณาการความรู้อิสลามศึกษา เข้ากับสาระความรู้วิชาอื่นๆ ที่กำหนดไว้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้

5. นอบน้อมถ่อมตน ไม่หยิ่งยะโส โอ้อวด

คุณธรรมในด้านการนอบน้อมถ่อมตน ไม่หยิ่งยะโส โอ้อวด เป็นคุณลักษณะที่ดีงามของบุคคลทั่วไป โดยเฉพาะครูอิสลามศึกษาด้วยแล้ว เป็นจรรยาบรรณจำเป็นที่จะต้องมีเป็นอย่างยิ่ง เพราะครู ก็บุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน หากครูมีลักษณะข้อนี้ บุคลิกภาพในช่วงแห่งการเรียนรู้ ผู้เรียนย่อมสั่งสมเข้าเป็นคุณลักษณะนิสัยส่วนตัวของตนจนกลายเป็นบุคคลอันพึงประสงค์ของสังคมในที่สุด

6. มีขันติและมั่นคง

ครู คือ ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมอันพึงประสงค์ได้ คุณลักษณะที่สำคัญยิ่งในการบรรจุมารงานนี้ คือความมีขันติและจิตใจที่มั่นคง มุ่งมั่นปฏิบัติงานให้เกิดผล โดยไม่ย่อท้อ ครูอิสลามศึกษา จำเป็นต้องมีคุณธรรมในด้านความอดทน หนักแน่น มั่นคง ยืนหยัดปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

7. อุดหนุนและให้อภัย

การปฏิบัติหน้าที่ของครูอิสลามศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จ คือให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้นั้น ครูต้องใช้ความอดกลั้น และการให้อภัยอยู่ตลอดเวลา อดกลั้นและให้อภัยต่อผู้เรียน ผู้ร่วมงานและผู้เป็นหัวหน้า โดยเฉพาะในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกันนั้น ทุกคนมีโอกาสทำผิดพลาดได้ ความอดกลั้นและการให้อภัยที่ครูผู้สอนมีต่อผู้เรียน จึงเป็นสิ่งช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ได้

8. เมตตาสงสาร

สังคมมนุษย์ประกอบด้วยบุคคลที่มีสภาพแตกต่างกัน ทั้งในด้านฐานะ เศรษฐกิจ การศึกษา และระดับสังคม ครูอิสลามศึกษา จึงต้องศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล เนื้อหาความแตกต่างอันมากมายให้พบเจอ เมื่อพบแล้วจำเป็นต้องให้ความเมตตาสงสาร ต้องแก้ไขปัญหาคด้วยความเมตตาจริงใจ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความอบอุ่นใจและความมั่นใจ

9. รู้จักพอเพียงและพอใจในสิ่งที่มี

การรู้จักความพอดี พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ เป็นคุณสมบัติแท้จริงของผู้ศรัทธาต่อคำสอนอิสลาม ครูอิสลามศึกษาในฐานะผู้เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตามคำสอนอิสลามศึกษา จึงพึงมีคุณลักษณะข้อนี้ซึ่งส่งผลให้ไม่เป็นผู้อิจฉาริษยาผู้อื่น เป็นผู้รู้จักประมาณตนเอง ไม่โลภหรือกอบโกยทรัพย์สินของผู้อื่น หรือคดโกงผู้อื่น ตลอดจนการฉ้อราษฎร์บังหลวงในสิทธิของส่วนรวมมาเป็นประโยชน์ส่วนตน

10. กล้าหาญ

ความกล้าหาญเป็นคุณลักษณะสำคัญยิ่งในการปฏิบัติหน้าที่ของครูอิสลามศึกษาเมื่อครูอิสลามศึกษาปฏิบัติงานต่างๆ ต้องกล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ และกล้าตัดสินใจโดยในอัลกุรอานและสุนนะฮ์ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นแนวทางในการปฏิบัติ

จากคุณลักษณะของครูอิสลามศึกษาที่ได้กล่าวข้างต้น ล้วนเป็นคุณลักษณะของครูผู้สอนในทุกๆระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับอุดมศึกษายังมีความสำคัญ ในการเป็นแบบอย่างให้นักศึกษาผู้ที่จะไปเป็นแบบอย่างของสังคม ได้ปฏิบัติเอาเป็นแบบอย่าง เพื่อนำไปใช้ในสังคมภายนอกหน้า

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2543:34-35) ได้สรุปคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ
อาจารย์ ในยุคสังคมสารสนเทศ โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

1. มีปัญญา คุณลักษณะที่สำคัญ คือ

1.1 เป็นผู้ใฝ่หาและรู้จักวิธีแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสารให้

ทันสมัย

1.2 มีความสามารถในการวิเคราะห์ข่าวสาร

1.3 มีวิจารณญาณ

1.4 เป็นคนมีไหวพริบ รู้จักคิด และรู้จักการแก้ปัญหา

1.5 เป็นผู้มีความคิดริเริ่ม

1.6 เป็นคนมองการณ์ไกล

1.7 เป็นคนที่รู้จักใช้หลักเหตุผลที่ถูกต้องในการพูด การคิด และ

ตัดสินใจ

2. มีความรอบรู้ในวิชาชีพ คุณลักษณะที่สำคัญ คือมีความสามารถในการเข้าใจ

สภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การเมือง และสิ่งแวดล้อม

2.1 มีความรู้และเข้าใจในสาขาวิชาเฉพาะ

2.2 มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาของสหสาขาวิชา อัน

เป็นพื้นฐานสำหรับคนที่จะเป็นบัณฑิต

2.3 มีทักษะในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร

2.4 มีความสามารถในการผลิต/สร้าง หรือเลือกใช้สื่อนวัตกรรม และ

เทคโนโลยี

2.5 มีความสามารถเลือกใช้เทคนิคการสอนให้เหมาะสมกับสภาพการ

เรียนรู้

2.6 มีความสามารถในการบูรณาการการสอน ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์

ปัจจุบัน

3. เป็นผู้มีความรู้คุณธรรมและบุคลิกภาพที่ดี คุณลักษณะที่สำคัญ คือ

3.1 ประพฤติตนดีสม่ำเสมอ

3.2 ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม

- 3.3 เป็นผู้มีวินัย และมีความรับผิดชอบ
- 3.4 มีความยุติธรรมและรู้จักเสียสละ
- 3.5 มีคุณธรรมพื้นฐานเป็นหลักในการดำรงชีวิต

4. มีอุดมการณ์ในวิชาชีพ คุณลักษณะที่สำคัญ คือ

- 4.1 รัก พอใจ และนิยมในวิชาชีพครู
- 4.2 ปราบปรามที่จะเป็นครู
- 4.3 สร้างเสริมเกียรติแห่งการเป็นครู
- 4.4 ทำตัวให้เป็นที่รักและเคารพของศิษย์
- 4.5 อุทิศตนเพื่อพัฒนาศิษย์
- 4.6 ตั้งใจทำงานเพื่อพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ
- 4.7 อุทิศตนเพื่อผดุงเกียรติแห่งวิชาชีพครู

5. ความเป็นประชาธิปไตยและเป็นคนทันสมัย คุณลักษณะที่สำคัญ คือ

- 5.1 มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย
- 5.2 สามารถวิพากษ์วิจารณ์และรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- 5.3 รู้จักค้นหาความรู้เพิ่มเติมให้กว้างขวางและทันสมัยอยู่เสมอ

ยนต์ ชุ่มจิต (2544:270-271) ลักษณะของครูไทยที่พึงประสงค์ตามพระราชโองการของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯสยามมกุฎราชกุมาร สามารถพิจารณาในแต่ละข้อโดยละเอียด ได้ดังนี้ คือ

คุณสมบัติข้อที่ 1 ความสามารถในการแสดงความรู้ความคิดของตนให้ผู้อื่นทราบได้อย่างแจ่มแจ้งด้วยความฉลาด

คุณสมบัติข้อนี้จะเกิดขึ้นต้องอาศัยคุณธรรมอื่นๆ อีกหลายประการ ที่สำคัญดังต่อไปนี้

- 1. การฝึกฝนอบรม
- 2. การคิดอย่างมีระเบียบแบบแผน
- 3. การรู้จักจับประเด็นของเรื่องที่จะพูดให้ได้
- 4. การสื่อความหมายให้ถูกต้อง

5.การพูดได้รวบรัดชัดเจน

6.การฝึกหัดให้เป็นนิสัย

คุณสมบัติข้อที่ 2 คือ ความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

คุณสมบัติข้อนี้จะบังเกิดในตัวบุคคลที่เป็นครูอาจารย์ได้จะต้องฝึกอบรมในสิ่งต่อไปนี้คือ

1. การมีกริยาท่าทางที่เหมาะสม
2. ความสุภาพอ่อนโยนและจริงใจ
3. การฝึกทำใจให้กว้าง เป็นกลางและเที่ยงตรง
4. ความซื่อสัตย์
5. การไม่เพ่งโทษผู้อื่น
6. ความอ่อนน้อมต่อผู้บุคคล
7. ความสุภาพเป็นมิตรต่อบุคคลเสมอ
8. ความเมตตาเอ็นดูต่อผู้น้อย
9. การไม่สร้างปมแข็งหรือปมด้อยให้กับตนเอง
10. การรักษากายวาจาให้สงบหนักแน่น
11. การไม่เห็นว่าคุณค่าตัวเองสำคัญกว่าผู้อื่น

คุณสมบัติข้อที่ 3 คือ การมีวิจรรย์ญาณ

คุณธรรมข้อนี้จะบังเกิดขึ้นได้ อาจารย์จะต้องฝึกฝนและพัฒนาตนในด้านต่างๆต่อไปนี้

1. การควบคุมจิตใจให้เป็นปกติและหนักแน่น
2. การไม่หวั่นไหวไปตามอารมณ์และอคติต่างๆ
3. การไม่ฟังซ่านไม่คิดสับสนถึงเรื่องต่างๆ

ทินพันธุ์ นาคะตะ (2546:38-39) กล่าวว่า ลักษณะของครูอาจารย์มหาวิทยาลัยที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติของนักวิชาการในวงกว้าง มีดังต่อไปนี้

1. อาจารย์พึงวางตนให้เป็นผู้ควรแก่การยกย่อง เป็นผู้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและเป็นแบบอย่างที่ดีของศิษย์
2. อาจารย์ควรเป็นผู้มีเหตุผล พึงเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น และไม่พึงบังคับไม่ว่าด้วยวิธีการใดให้ผู้อื่นมีความคิดเห็นคล้อยตามตน
3. อาจารย์ไม่พึงปฏิบัติกับผู้อื่นอย่างมีอคติ โดยอาศัยเหตุผลทางเชื้อชาติ ศาสนา หรือลัทธิความเชื่อ
4. อาจารย์ไม่พึง เรียก รับ หรือยอมรับประโยชน์ใดๆ ซึ่งชักนำหรืออาจชักนำไปให้การปฏิบัติหน้าที่ของตนไม่สุจริตเที่ยงธรรม หรือให้หรือรับว่าจะให้ซึ่งประโยชน์ที่ตนสามารถจะให้ได้ในอำนาจหน้าที่ของตน เพื่อแลกเปลี่ยนกับประโยชน์อื่นไม่ควรได้
5. อาจารย์พึงมีความรอบรู้ทางวิชาการ พึงเตรียมการสอนและเข้าสอนโดยสม่ำเสมอตามกำหนดในการสอนนั้น จะต้องไม่จงใจปิดบังอำพรางหรือบิดเบือนเนื้อหาสาระทางวิชาการ นอกจากนั้น อาจารย์พึงตั้งใจค้นคว้าหาความรู้ในสาขาวิชาของตนมาให้แก่ศิษย์ และพึงสนับสนุนให้ศิษย์มีความก้าวหน้าทางวิชาการอยู่เสมอ
6. อาจารย์พึงถือเป็นหน้าที่ ด้วยการใช้ส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร การสอน การบริหาร การศึกษาของมหาวิทยาลัย ตลอดจนให้ความร่วมมือในการดำเนินงานกิจการต่างๆ ของมหาวิทยาลัยที่ตนสังกัด
7. อาจารย์พึงอุทิศเวลาเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่อย่างแท้จริง และพึงปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบและเสียสละ
8. อาจารย์พึงรักษาและส่งเสริมความสามัคคีในหมู่อาจารย์ด้วยกัน
9. อาจารย์พึงส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการซึ่งกันและกัน และไม่กีดกันหรือขัดขวางการมีส่วนร่วมงานทางวิชาการของเพื่อนอาจารย์ด้วยกัน
10. อาจารย์พึงรับใช้สังคมด้วยการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการที่ได้มาตรฐาน
11. อาจารย์พึงใช้เสรีภาพทางวิชาการโดยสุจริต
12. อาจารย์ไม่พื่อนำหรือยอมให้นำผลงานทางวิชาการของตนไปใช้ในทางที่เป็นภัยต่อมนุษยชาติ

13. อาจารย์พึงแสดงออกอย่างเปิดเผย ในกรณีที่ได้นำผลงานของบุคคลอื่นมาเป็น ผลงานของตน หรือเป็นส่วนหนึ่งในผลงานของตน

14. อาจารย์ไม่พึงเปิดเผยความลับใดๆ ของศิษย์ อันทำให้เกิดความเสียหายหรืออับอายโดยไม่จำเป็น

15. อาจารย์พึงถือเป็นหน้าที่ต่อความก้าวหน้าของศิษย์ และต่อประโยชน์ของส่วนรวมในการวินิจฉัยความสามารถและคุณสมบัติไม่ว่ากรณีใดๆ อาจารย์พึงกระทำด้วยความสุจริตเที่ยงธรรม และมีเหตุผลสนับสนุนตามมาตรฐานทางวิชาการ

16. อาจารย์พึงส่งเสริมให้เพื่อนอาจารย์ด้วยกัน ปฏิบัติตนถูกต้องตามจรรยาบรรณ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2543:86) ประธานสภามหาวิทยาลัยทั่วประเทศ ตระหนักถึงภาระหน้าที่และพันธกิจของอาจารย์จึง ได้มีการสรุปคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ไว้ให้เป็นแนวปฏิบัติ ดังนี้

1. อาจารย์พึงดำรงตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์และบุคคลทั่วไป ทั้งด้านส่วนตัว และการทำงาน

2. อาจารย์พึงสอนศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ ช่วยเหลือและปฏิบัติต่อศิษย์อย่างมีเมตตา และเป็นธรรม

3. อาจารย์พึงปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ เสียสละ อดทน ซื่อสัตย์ สุจริต

4. อาจารย์พึงปฏิบัติงานโดยมีเสรีภาพทางวิชาการ ไม่ถูกครอบงำด้วยอิทธิพลหรือประโยชน์ใด

5. อาจารย์พึงหมั่นศึกษา ค้นคว้า ติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการให้ทันสมัยอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

6. อาจารย์พึงเป็นนักวิจัยที่มีจรรยาบรรณนักวิจัยตามข้อกำหนดของคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

7. อาจารย์พึงปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงานเยี่ยงกัลยาณมิตร ช่วยเหลือ ส่งเสริมและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

8. อาจารย์พึงสร้างและส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะ และมีส่วนร่วมในการพัฒนามหาวิทยาลัย

9. อาจารย์พึงปฏิบัติตนด้วยความรับผิดชอบต่อผู้อื่น สังคม และประเทศชาติ

เฮสซงและวีคส์(Hessong and Weeks, 1987 อ้างถึงในพิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ และคณะ. 2547: 66-67) ได้สรุป คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ที่ดีที่สุด ไว้ดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีความรอบรู้ ความเข้าใจในวิชาการต่างๆ มีความแม่นยำในวิชาที่สอน
2. มีอารมณ์ขัน มีการผ่อนคลายความตึงเครียด หรือทำให้การสอนมีความ

สนุกสนาน

3. มีความมุ่งมั่นในการสอน โดยไม่คิดว่าการสอนทำไปเพราะเป็นหน้าที่
4. มีความซื่อสัตย์ จริงใจต่อศิษย์ เป็นที่ไว้วางใจได้
5. มีความยุติธรรมในการให้คะแนน ไม่เลือกปฏิบัติ
6. มีการยืดหยุ่นผ่อนปรนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป
7. มีทัศนคติที่ดีต่อผู้เรียน ไม่ยึดความคิดของตนเองเป็นใหญ่ โดยปราศจากการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน
8. มีความชัดเจน สามารถทำให้ผู้ที่สัมพันธ์ด้วยเข้าใจได้อย่างรวบรัดชัดเจน มีความสามารถในการสื่อสารได้ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน
9. มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดอย่างอิสระ
10. เป็นแบบอย่างที่ดีต่อศิษย์และสังคม เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติ
11. เป็นคนเปิดเผย ไม่ทำตัวลึกลับ เจ้าเล่ห์ หน้าไหว้หลังหลอก
12. มีความอดทนอดกลั้น โดยเฉพาะพฤติกรรมของศิษย์
13. มีความรอบรู้ศิลปวิทยาการรอบด้าน อาจารย์ผู้สอนควรมีความรู้หลายๆด้าน มิใช่รู้แต่เพียงเนื้อหาวิชาที่ตนทำการสอนเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องรอบรู้ในหลากหลายแขนงวิชา
14. แต่งกายเหมาะสมตามกาลเทศะ อาจารย์ผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่แต่งกายสุภาพ เรียบร้อยสะอาดตามกาลเทศะ

3.คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์

ด้านบุคลิกภาพ

อิสลามให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลิกภาพเป็นลำดับแรกๆ อัลลอฮฺ ﷻ ได้ส่งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มาเพื่อนำมนุษยย์ไปสู่แนวทางที่เที่ยงตรง ชี้แนะการปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง ทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อให้มนุษยชาติได้ยึดแนวทางปฏิบัติตามแบบอย่างในด้านต่างๆ ที่ถูกต้องเที่ยงตรงตามที่พระองค์ทรงประสงค์ ดังท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า

قال رسول الله ((إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ صَالِحَ الْأَخْلَاقِ))

ความว่า ท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ “แท้จริงแล้ว ฉัน ได้ถูกแต่งตั้งมาเพื่อที่ฉันจะทำให้เกิดความสมบูรณ์ขึ้นในด้านจรรยาบรรณที่ดียิ่ง”

(บันทึกโดย Ahmad, 1995: 8882)

ขณะเดียวกันอัลลอฮฺ ﷻ ก็ได้ทรงยืนยันไว้ในอัลกุรอานหลายอายะฮฺ ซึ่งอัลลอฮฺ ﷻ ได้ดำรัสว่า

﴿ وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقِي عَظِيمٍ ۝ الْقَلَمِ: ๔ ﴾

ความว่า “และแท้จริง เจ้านั้นอยู่บนคุณธรรมอันยิ่งใหญ่” (อัลเกาะลัม: 4)

เห็นได้ว่า อัลลอฮฺ ﷻ ทรงยืนยันชัดเจนว่า ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มีความสมบูรณ์แบบในด้านจรรยาบรรณ ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ถูกส่งมายังมนุษยชาติในฐานะอาจารย์ต้นแบบ เพื่อให้ประชาคมโลกยึดถือเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตาม ไม่ว่าจะด้านใด นับได้ว่า ตั้งแต่ต้นจนกระทั่งเข้านอนสามารถเอาแบบอย่างมาใช้ในการดำเนินชีวิตของมนุษยย์ได้อย่างไม่มีข้อบกพร่องซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ได้รับการยืนยันจาก อัลลอฮฺ ﷻ อย่างชัดเจนแล้ว ที่สำคัญมนุษยย์สามารถนำแบบอย่างไปใช้ได้มากนักองเพียงใด

อัลลอฮฺ ﷻ ได้ดำรัสอีกว่า

﴿ فِيمَا رَحِمَهُ مِنَ اللَّهِ لَئِن لَّمْ يَكُنْ لَهُمْ وَتَوْكَلَتْ فَظَا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَا نَقُصُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَأَعْتَبْ عَنْهُمْ
وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَسَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ ﴾ آل
عمران: ١٥٩

ความว่า “เนื่องด้วยความเมตตาจากอัลลอฮฺ ﷻ นั้นเอง เจ้า(มุฮัมมัด) ﷺ จึงได้สุขภาพอ่อนโยนแก่พวกเขา และถ้าหากเจ้าเป็นผู้ประพฤดิหยาบช้า และมีใจแข็งกระด้างแล้ว ไชรี แน่นอนพวกเขาก็ย่อมแยกตัวออกไปจากรอบๆ เจ้ากันแล้ว ดังนั้น จงอภัยให้แก่พวกเขาเถิด และจงขออภัยให้แก่พวกเขาด้วย และจงปรึกษาหารือกับพวกเขาในกิจการทั้งหลาย ครั้นเมื่อเจ้าได้ตัดสินใจแล้ว ก็จงมอบหมายแด่อัลลอฮฺ ﷻ เถิด แท้จริงอัลลอฮฺ ﷻ ทรงรักใคร่ผู้มอบหมายทั้งหลาย” (อาลิอิมรอน: 159)

และอัลลอฮฺ ﷻ ยังได้ดำรัสอีกว่า

﴿ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ
وَدَكَرَ اللَّهَ كَذِكْرًا ﴾ الأحزاب: ٢١

ความว่า “โดยแน่นอน ในร่อซูลของอัลลอฮฺ ﷻ มีแบบฉบับอันดีงามสำหรับพวกเจ้าแล้ว สำหรับผู้ที่หวัง จะพบอัลลอฮฺ ﷻ และวันปรโลกและรำลึกถึงอัลลอฮฺ ﷻ อย่างมาก” (อัลอะหزاب: 21)

ดังมีรายงานเล่าจากเล่าจากอับดิลลาฮฺ อิบนิอุมร์ อิบนิอัลฮัษ รอดิยัลลอฮุอันฮุมมา

กล่าวว่า

عن عبد الله بن عمرو بن العاص رضى الله عنهما قال: كان رسول الله
يقول: ((إِنَّ مِنْ خِيَارِكُمْ أَحْسَنَكُمْ أَخْلَاقًا)) متفق عليه

แท้จริงแล้วบรรดาผู้ที่ประเสริฐที่สุดในหมู่พวกเขาคือ บรรดาผู้ที่มี
จรรยาบรรณที่ดียิ่งที่สุดในหมู่พวกเขาเหล่านั้นเอง (บันทึกโดย AI-
Bukhariy n.d. : 3559, 3759 and Muslim 1996 :2321)

ดังนั้น ไม่เป็นที่น่าสงสัยสำหรับมนุษยธรรมคาทั่วไปที่จะปฏิบัติในสิ่งต่างๆ ไปตาม
อารมณ์ใฝ่ต่ำของตัวเองได้บ้างในบางครั้ง ซึ่งก็เนื่องด้วยเป็นมนุษยธรรมคาสามัญทั่วไป หากแต่ นบี
มุฮัมมัด ﷺ มิได้เป็นเช่นนั้น แต่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ขจัดกิเลส อารมณ์ใฝ่ต่ำที่ไม่ดีออกหมดแล้ว
ตลอดจนการปฏิบัติสิ่งต่างๆ ล้วนได้รับการอภัยะฮ์ จากอัลลอฮ์ ﷻ ทั้งสิ้น

จากหลักฐานอัลกุรอานและหะดีษข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าอัลลอฮ์ ﷻ ส่งท่านนบี
มุฮัมมัด ﷺ ให้มีความสมบูรณ์แบบในด้านจรรยาบรรณ (อัคลาก) คุณธรรมอันยิ่งใหญ่ สามารถเป็น
แบบอย่างให้กับอาจารย์ผู้สอน เพื่อถ่ายทอดคุณลักษณะให้กับนิสิตนักศึกษาเอาเป็นแบบอย่างในการ
ปฏิบัติตามได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ นับตั้งแต่ ด้านการกิน การอยู่ การพูด การปฏิบัติ ตลอดจนการ
ดำรงชีวิตประจำวันในทุกๆด้าน เนื่องจากนบีมุฮัมมัด ﷺ มิได้ปฏิบัติด้วยอารมณ์ของตน หากแต่ด้วย
การอภัยะฮ์ จากพระองค์ทั้งสิ้น ดังอัลลอฮ์ ﷻ ได้ดำรัสว่า

﴿ وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ ۝۱ مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ ۝۲ وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۝۳
إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ۝۴﴾ النجم: 1 - 4

ความว่า “ขอสาบานด้วยดวงดาวเมื่อมันเคลื่อนตกลงมา
สหาย(มุฮัมมัด) ﷺ ของพวกเจ้ามิได้หลงผิดและเอนเอียง
ในทางที่ผิด และเขามิได้พูดตามอารมณ์ อัลกุรอานมิใช่อื่น
ใดนอกจากเป็นวะฮีย์ที่ถูกประทานลงมา” (อันนัจญุม: 1-4)

เต็มศิริ บุญยสิงห์ (2540:151-153) กล่าวว่าการพัฒนาบุคลิกภาพของครูอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาสามารถสังเกตได้จากคุณลักษณะด้านต่างๆ ต่อไปนี้

1. บุคลิกภาพที่เห็นได้ด้วยตา

- 1.1 การแต่งตัว
- 1.2 ท่าทางที่หล่อหลอมจากมารยาทอันเป็นวัฒนธรรมไทย
- 1.3 ภาพพจน์ที่สังคมต้องการจากครูถึงอาจารย์อุดมศึกษา ได้แก่ บุคลิกภาพทางกายของคนที่ได้รับการศึกษาสูง มีพื้นความรู้ที่จะบรรยายในสถาบันแต่ละระดับได้

2. บุคลิกภาพทางวาจา

- 2.1 ได้แก่ภาษาที่ใช้ คนไทยมีความสามารถมากในเรื่องเลือกใช้คำพูดตามสถานะและวุฒิทั้ง 4 ของบุคคล จึงเกิดคำหลาย ๆ คำ ใช้ในที่เดียวกัน เช่น สรรพนามก็ดี คำรับก็ดี ชุดคำที่ใช้เฉพาะก็ดี เช่น ราชศัพท์ ที่ใช้กับสถาบันพระมหากษัตริย์ พระสงฆ์ ผู้เจริญด้วยคุณวุฒิ วิทยุฒิ และชาติวุฒิ ซึ่งจะต้องใช้ให้สอดคล้องกับบุคคล
- 2.2 นำสังเกตว่า “วาจา” กับ “ท่าทาง” นั้นจะไม่ขัดกันเมื่อพูดกับบุคคลถ้าใช้วาจาที่ถูกต้องจะสอดคล้องกับท่าทางตามที่วัฒนธรรมกำหนด เห็นได้ชัดจากวัฒนธรรมของประเทศทางตะวันออก

3. ใจ ซึ่งได้แก่

- 3.1 ค่านิยม
 - 3.2 ทศนคติ โลกทัศน์
 - 3.3 อคติ 4: รัก โลภ โกรธ หลง
 - 3.4 ศรัทธา
 - 3.5 ความถนัด
 - 3.6 ความเชี่ยวชาญ ความคล่องตัว
4. มนุษย์สัมพันธ์ ในสังคมไทยนั้นมนุษย์สัมพันธ์อาจเกิดได้จาก 5 ย ดังต่อไปนี้
- 4.1 ยิ้มแย้ม
 - 4.2 ยินยอม
 - 4.3 ยกย่อง
 - 4.4 ยึดหยุ่น

4.5 ยืนหยัด

จากข้างต้นเป็นลักษณะพฤติกรรมที่เราสามารถสังเกตเห็นได้ในลักษณะของอาจารย์แต่ละคน ซึ่งมีความเหมือนหรือโดดเด่นแตกต่างกันในคุณลักษณะต่างๆ อาจมีทั้งที่น่าพอใจและไม่ น่าพอใจ การพัฒนาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอาจารย์จึงยากในการตกเดือน อาจทำได้ด้วยการแจกแบบสอบถามความต้องการ ความคิดเห็นของนักศึกษาต่ออาจารย์เพื่อสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลง แต่เนื่องจากอาจารย์ระดับอุดมศึกษามีพื้นฐานการศึกษาสูงเป็นทุนเดิมอยู่แล้ววิธีการที่ดีที่สุดในการพัฒนาเปลี่ยนแปลงคือ การสำรวจตรวจสอบตัวเองด้วยตนเอง ด้วยวิธีการ 3 อย่างนี้

วิธีที่ 1 การตรวจสอบพฤติกรรมและประสบการณ์ประจำวัน ทุกวันด้วยตัวเอง (Daily Self - introspection) ซึ่งจะเกิดได้จากการฝึกหัด เมื่อมีความชำนาญจะใช้เวลา น้อยที่สุด จริใจต่อตัวเองที่สุดไม่เข้าข้างตัวเองเพื่อพัฒนาตัวเองอย่างสืบเนื่อง เป็นวิธีการพัฒนาตนเองที่ได้ผลที่สุด สำหรับอาจารย์อุดมศึกษา

วิธีที่ 2 การรู้จักตัวเองอย่างแท้จริง (Self-- realization)

2.1 หน้าที่ความรับผิดชอบ

2.2 ปรับปรุงตัวให้ใหม่อยู่เสมอ เพราะวิทยาการของโลกนั้นเคลื่อนตัวไปเร็วที่สุดด้วยการแข่งขันความเป็นหนึ่ง

2.3 หน้าที่การพัฒนากำลังมนุษย์ (Human - resource) ที่สำคัญที่สุดและสุดท้ายที่สุดของสังคม เป็นการผลิตคนชั้นมัธยมและระดับสูงสุด ก่อนจะออกไปทำประโยชน์ต่อประเทศชาติ

2.4 หยุคนิ่งไม่ได้ ต้องรอบตัวทันเหตุการณ์ รู้ซึ่งและศึกษาปัญหาที่จะร่วมมือแก้ไขได้ในฐานะของอาจารย์มหาวิทยาลัย

2.5 สาธิตสิ่งดีงาม และเว้นสิ่งอันตรายเพื่อหนุนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

วิธีที่ 3 ความเข้าใจในเรื่องอายุสมองของตน

2.6 อายุแท้(Chronical Age) มีความสำคัญน้อยกว่ามนุษย์

2.7 อายุสมอง(Mental Age) สำคัญมากในเรื่องอาชีพ

2.8 คนที่อายุสมองต่ำกว่าอายุจริง จะเป็นอาจารย์ที่ดีของมหาวิทยาลัยไม่ได้ อายุสมองจะพัฒนาการไปในทางบวก ต่อเมื่อ

2.8.1 วรรณกรรมที่อ่าน

2.8.2 ฝึกหัดคิดและถ่ายทอดให้กับศิษย์

2.8.3 ต่อเนื่องในระยะอันยาวนาน โดยไม่ขาดระยะ

2.8.4 การเลือกสื่อมวลชน

2.8.5 ความเป็นตัวเอง เชื่อมั่นในตัวเอง และมีความตัดสินใจที่ว่องไว

เฉียบขาดไม่ลังเล

2.8.6 เชื่อในมนุษย์ ไม่ใช่ไสยศาสตร์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แก้ปัญหาด้วยตนเองแล้วก็ยอมรับชัยชนะ และการเผื่ออย่างมีเหตุผล

2.8.7 เชื่อการกระจายความยุติธรรมและให้โอกาสลูกศิษย์แสดงออกซึ่งความสามารถที่จะพึงมีด้วยการสนับสนุนและให้กำลังใจ

จากวิธีการสำรวจตรวจสอบตนเองในข้างต้น อาจารย์แต่ละคนจะต้องเปิดใจพร้อมยอมรับเพื่อพัฒนาเปลี่ยนแปลงตนเองสู่คุณลักษณะที่ดีในการเป็นแบบอย่างต่อนิสิตนักศึกษา ตลอดจนบุคคลต่างๆ ในสังคมเพื่อให้เป็นตัวอย่างในการนำไปปฏิบัติตาม

ด้านการสอน

การสอนเป็นจุดมุ่งหมายแรกและเป็นจุดมุ่งหมายหลักของการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา กล่าวได้ว่า คือการอบรมสั่งสอนคนที่กำลังเป็นผู้ใหญ่ หรือเป็นผู้ใหญ่แล้วให้เป็นผู้ที่ที่ความรู้ คิดเป็นทำเป็น สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในอนาคตข้างหน้าได้และที่สำคัญมิใช่มีความรู้ หรือเก่งเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องเป็นคนดีของสังคมด้วย ในปัจจุบันเข้าใจกันในหน้าที่ของการผลิตบัณฑิตนั่นเอง ขณะเดียวกันอิสลามก็ให้ความสำคัญกับอาจารย์ผู้สอนเช่นเดียวกัน ดังที่พระองค์ได้ดำรัสไว้ในอัลกุรอานว่า

﴿ أَقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ① خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ② اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ ③ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ④ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ⑤ ﴾

العلق: ๑ - ๕

ความว่า “จงอ่านด้วยพระนามแห่งพระเจ้าของเจ้าผู้ทรงบังเกิด ทรงบังเกิดมนุษย์จากก้อนเลือด จงอ่านเถิด และพระเจ้าของเจ้านั้นผู้ทรงใจ

บุญยัง ผู้ทรงสอนการใช้ปากกา ผู้ทรงสอนมนุษย์ในสิ่งที่เขาไม่รู้”
(อัลอะลัก: 1-5)

ซึ่งอัลลอฮ์ ﷻ ได้ส่งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มาเพื่อเป็นครู โดยท่านได้กล่าวว่า

قال رسول الله: ((... وَإِنَّمَا بُعِثْتُ مُعَلِّمًا))

ความว่า ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ “...แท้จริงแล้วฉันถูกส่งมาเพื่อเป็นครู”

(บันทึกโดย al-Timidhi, 1983: 2516)

จะเห็นได้ว่า พระองค์ได้ทรงแต่งตั้งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มาเป็นตัวแทนในการชี้นำ
ตลอดจนเป็นผู้สอนแห่งมนุษยชาติ ดังที่ท่านนบีอิบรอฮีม(عليه السلام)ได้ขอต่อพระองค์ว่า

رَبَّنَا وَأَنْبِئْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْنَا آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ
وَيُزَكِّهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿البقرة: ١٢٩﴾

ความว่า “ข้าแต่พระเจ้าผู้เป็นเจ้าของพวกเขา ข้าพระองค์โปรดส่งร่อซูลคน
หนึ่งคนใดจากพวกเขาเองไปในหมู่พวกเขา ซึ่งเขาจะได้อ่านบรรดา
โองการของพระองค์ให้พวกเขาฟัง และจะได้สอนคัมภีร์ และความ
มุ่งหมายแห่งบัญญัติให้พวกเขาทราบ และชักฟอกพวกเขาให้สะอาด
แท้จริงพระองค์ทรงไว้ซึ่งเดชานุภาพและปรีชาญาณ”

(อัลบะเกาะเราะฮ์: 129)

จะเห็นได้ว่า จุดมุ่งหมายของพระองค์ในการส่งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มาคือเป็น
ตัวแทนในฐานะอาจารย์ผู้สอนของมนุษยชาติ ในการสอน ให้ปฏิบัติในสิ่งที่ดีและถูกต้อง สิ่ง
ที่พระองค์ทรงใช้ครอบคลุมในทุกๆ เรื่องแก่มนุษยชาติ และที่สำคัญการขอของท่านนบีอิบรอฮีม(عليه
السلام)มุ่งประเด็นไปที่ ให้ อัลลอฮ์ ﷻ ทรงส่งผู้หนึ่งผู้ใดในหมู่ชนจากพวกเขาเองในการมาเป็น
แบบอย่างที่ต้องการในด้านต่างๆ ในการปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องในชีวิตประจำวัน ซึ่งหากเราคิด
ไตร่ตรองดูให้ดีแล้ว จะเห็นได้ว่า การที่ให้อัลลอฮ์ ﷻ ส่งผู้หนึ่งผู้ใดในหมู่ชนพวกเขาเองมาเป็น

แบบอย่าง ผลที่ตามมาคือการสอนหรือบอกกล่าวในเรื่องต่างๆ จะง่ายในการเชื่อและปฏิบัติตามของ
 หมู่ชนนั้นๆ เนื่องจากเป็นตัวแทนมาจากหมู่ชนของพวกเขาเอง

ดังมีรายงานเล่าจากอิบนิอับบาส ถึงการสอนของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ให้เด็กคนหนึ่ง

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ كُنْتُ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا
 فَقَالَ يَا غُلَامُ إِنِّي أَعَلَّمْتُكَ كَلِمَاتٍ أَحْفَظُ اللَّهُ يَحْفَظُكَ اللَّهُ أَحْفَظُ اللَّهُ
 تَحْدُثُ تُجَاهَكَ إِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللَّهَ وَإِذَا اسْتَعْنَيْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ وَاعْلَمْ
 أَنَّ الْأُمَّةَ لَوِ اجْتَمَعَتْ عَلَى أَنْ يَنْفَعُوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَنْفَعُوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ
 كَتَبَهُ اللَّهُ لَكَ وَلَوْ اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يَضُرُّوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَضُرُّوكَ إِلَّا
 بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَيْكَ رُفِعَتْ الْأَقْلَامُ وَحَفَّتِ الصُّحُفُ

ความว่า จากอิบนิอับบาส กล่าวว่า “วันหนึ่งในขณะที่ฉันยืนข้างหลัง
 ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ท่านได้กล่าวว่า เด็กน้อยเอ๋ย ฉันจะสอนคำพูด
 หลายๆคำพูดให้เธอกล่าวคือให้เธอมั่นรักษาในพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ
 พระองค์จะทรงมั่นรักษาเธอเมื่อเธอมั่นรักษาในพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ
 แล้วเธอจะพบกับพระองค์ท่านเคียงข้างเธอ เมื่อเธอขอสิ่งใดก็จงขอ
 ต่อพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ และเมื่อเธอขอความช่วยเหลือก็จงขอความ
 ช่วยเหลือต่อพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ เธอจงรู้ไว้ด้วยว่า หากประชาชาติ
 ทั้งหมดรวมตัวกันเพื่อก่อให้เกิดสาระประโยชน์อะไรสักอย่างหนึ่ง
 กับเธอมันก็จะไม่เกิด เว้นแต่ด้วยสิ่งที่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ได้ทรง
 บันทึกไว้แล้วสำหรับเธอและในทำนองเดียวกันหากประชาชาติ
 ทั้งหมดรวมตัวกันเพื่อก่อให้เกิดเป็นอันตรายใดๆสักอย่างหนึ่งกับเธอ
 มันก็จะไม่เกิดขึ้นนอกจากสิ่งที่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ได้ทรงบันทึกไว้
 แล้วสำหรับเธอกล่าวคือปากกา(ที่บันทึก)ถูกยกขึ้นแล้วและแผ่น
 บันทึก(หมึก)ก็แห้งแล้ว(เปลี่ยนแปลงไม่ได้)” (บันทึกโดย al-
 Tirmidhi, 1983: 2516)

จากหลักฐานอัลกุรอานและหะดีษข้างต้น สะท้อนให้เห็นภาพของคุณลักษณะการสอนของอาจารย์ในทุกๆระดับที่จะต้องพิจารณาตนเองให้มีความพร้อมในด้านองค์ความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับอุดมศึกษาอาจารย์จะต้องมีความพร้อมเป็นพิเศษในการถ่ายทอดวิชาความรู้ต่างๆตามแขนงวิชาที่ตนเองมีความถนัดแตกต่างกันออกไป ดังนั้นเพื่อผลประโยชน์แก่นักศึกษา อาจารย์ผู้สอนจะต้องหมั่นทบทวนประเมินการสอนของตนเองอยู่ตลอดเวลา

วิยะดา รัตนเพชรและคณะ (2545:4-8) ได้เสนอแนะเทคนิคการสอนนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบมีจุดมุ่งหมายและการดำเนินงานที่แตกต่างกันออกไป อาจารย์ผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจเทคนิคการสอนแต่ละรูปแบบ เพื่อปรับใช้ให้เหมาะสมกับการสอนนิสิตนักศึกษา เพื่อนิสิตนักศึกษายจะได้รับความรู้มากที่สุด ซึ่งมีเทคนิคการสอนในแต่ละรูปแบบ ดังนี้ คือ

เทคนิคการสอนแบบบรรยาย

การสอนแบบบรรยาย หมายถึง การสอนที่อาจารย์ผู้สอนเตรียมจุดมุ่งหมาย สาระในการสอนมาบอกเล่า หรืออธิบายให้กับผู้เรียน โดยผู้เรียนจะรับหรือจำสิ่งที่สอนนั้น ซึ่งโดยทั่วไปมักจะเป็นการสื่อสารทางเดียว จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน โดยผู้เรียนมักจะมีส่วนร่วมน้อย นอกจากการฟังจดและจำเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม ในระยะหลังเมื่อความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและสื่อการศึกษาต่างๆได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างมากและกว้างขวาง แบบแผนในระยะหลังจึงมีลักษณะของการผสมผสานบทบาทของผู้สอนเข้ากับกิจกรรมต่างๆ เพิ่มมากขึ้น ควบคู่ไปกับการใช้อุปกรณ์และเครื่องมือต่างๆไม่ว่าจะเป็นคอมพิวเตอร์ วิดิทัศน์ ภาพยนตร์ประกอบ ทำให้การบรรยายน่าสนใจมากขึ้น

การบรรยายในระยะแรกๆ โดยเฉพาะในมหาวิทยาลัยในสมัยกลาง(Medieval University) นั้น เป็นการอ่านและอธิบายหนังสือหลักให้กับผู้เรียนฟัง เพราะหนังสือหรือตำราสมัยนั้นจะหาได้ยาก ผู้เรียนจึงต้องจด สรุปลงและท่องจำ (Recitation) เอง ต่อเมื่อมีการวิจัยค้นคว้ากันอย่างกว้างขวางขึ้น โดยเฉพาะเริ่มจากมหาวิทยาลัยเยอรมันก่อน แล้วจึงมาพัฒนาขึ้นอย่างกว้างขวางในมหาวิทยาลัยของประเทศอเมริกา การบรรยายจึงปรับเปลี่ยนมาเป็นการวิเคราะห์ ตีความผลงาน ศึกษา

ค้นคว้าวิจัยของอาจารย์เป็นหลักมากขึ้น ในระยะหลังการบรรยายจึงเป็นการผสมผสานวิธีการหลายรูปแบบเข้าด้วยกัน

ข้อเด่นและข้อด้อย

ข้อเด่นหรือประโยชน์ของการสอนแบบบรรยายนั้น มีหลายประการด้วยกัน ข้อเด่นที่เห็นได้ชัดเจน คือ

1. อาจารย์ผู้สอนสามารถดำเนินการคนเดียวได้ ทำให้สะดวก คล่องตัวสำหรับผู้สอน
2. อาจารย์ผู้สอนสามารถคัดเลือก และเสนอสิ่งที่ตัวเองเห็นว่าเหมาะสม
3. ใช้กับผู้เรียนกลุ่มใหญ่ได้ จึงเป็นการประหยัดเวลา
4. สามารถให้เนื้อหากับผู้เรียนได้เต็มที่
5. สะดวกกับผู้เรียน ไม่ต้องทำงานหนัก ซึ่งผู้เรียนจะชอบ เพราะไม่ต้องทำอะไรมากนักนอกจากนั่งฟัง

แม้การบรรยายจะมีข้อดีอยู่หลายประการสำหรับอาจารย์ผู้สอนและสถาบัน แต่สำหรับผู้เรียนกลับมีไม่มากนัก ข้อเสียของการบรรยายที่เห็นชัดเจน ได้แก่

1. ไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียน
2. ผู้เรียนไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือมีโอกาสน้อยเกินไป เพราะบทบาทและเวลาไม่เอื้ออำนวยให้แสดงความเห็นได้มากนัก
3. ไม่ส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเองเท่าที่ควร
4. ไม่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดพัฒนาความรู้ให้กว้างขวางขึ้นด้วยตนเอง
5. ผู้สอนไม่สามารถประมวลความรู้ได้ครบถ้วน เพราะความรู้ในปัจจุบันมีมากและหลากหลายอาจารย์ผู้สอนจึงไม่สามารถประมวลได้หมด

6. การบรรยายที่ดีทำไม่ได้ทุกคน ผู้บรรยายที่ดีมีน้อย ส่วนใหญ่ล้วนแต่บรรยายนำ

เมื่อ
จากข้อเด่นและข้อด้อย จะเห็นได้ว่า การสอนแบบบรรยายเป็นการผูกขาดโดยอาจารย์ผู้สอนเป็นหลัก อาจารย์ผู้สอนจึงต้องรับผิดชอบให้มากและเตรียมการอย่างดี ผู้เรียนจึงจะได้รับความรู้ ความคิดและทัศนคติเต็มเม็ดเต็มหน่วย ในขณะที่เดียวกันมีข้ออ่อนด้อยอยู่ตรงที่บทบาทของผู้เรียนมีน้อย จึงควรเป็นข้อสังเกตกับผู้สอนว่า จะทำให้ผู้เรียนมีบทบาท(Active) มากขึ้นได้อย่างไร

เทคนิคการสอนแบบอภิปราย

การสอนแบบอภิปราย เป็นการสอนที่อาจารย์ผู้สอนกับนักเรียน หรือผู้เรียนด้วยกัน ร่วมกันศึกษาวิเคราะห์ อภิปราย และเปลี่ยนความเห็นในเนื้อหาที่เตรียมมา ซึ่งโดยทั่วไปนิยมทำกัน เป็นกลุ่มย่อย

หลักสำคัญของการสอนแบบอภิปราย คือ การที่ผู้เรียนจะต้องมีส่วนร่วมในการคิด พัฒนา วิเคราะห์สิ่งที่เรียน แล้วแสดงความเห็นในสิ่งนั้นให้กับอาจารย์ผู้สอนหรือกับเพื่อน เพื่อให้ อาจารย์ผู้สอนหรือกลุ่มเพื่อนช่วยกันประเมิน วิเคราะห์หรือให้ความเห็นเพิ่มเติมการเรียนรู้ใน กระบวนการอภิปรายจึงเป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างอาจารย์กับนักเรียนไปพร้อมกัน

เมื่อเป็นดังนี้ การเรียนการสอนแบบอภิปรายจึงไม่นิยมใช้กับความรู้หรือหลักวิชาที่เป็น ข้อความรู้ชัดเจนตายตัว แล้วแต่ควรจะเป็นเนื้อหาความรู้ที่จะนำไปสู่การถกเถียง อภิปราย วิเคราะห์ วิจัย หาข้อสรุปหรือทำเป็นความรู้ใหม่ๆ ต่อไป

ข้อเด่นและข้อด้อย

ข้อเด่นหรือข้อดีของการสอนแบบอภิปรายมีอยู่หลายประการด้วยกัน คือ

1. การสอนแบบอภิปราย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนแสดงความคิดเห็นได้
2. ผู้เรียนสามารถประเมินตนเองได้ว่าความรู้แก่ไหนเพียงไร จากการรับฟังข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจากผู้สอนและผู้เรียนคนอื่นๆ

3. การสอนแบบอภิปรายเป็นการฝึกฝนตัวผู้เรียนให้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ และให้มีความพร้อมที่จะแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่น ไม่ใช่จะรับจากผู้อื่นอย่างเดียว

4. การสอนแบบอภิปรายจะทำให้ผู้เรียนฝึกฝนการทำงานร่วมกับผู้อื่น เพราะเป็นการฝึกความอดทนที่จะรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น

ข้อด้อยของการสอนแบบอภิปราย คือ

การสอนแบบอภิปรายจำเป็นต้องใช้เวลามากและความอดทนสูง ทั้งในตัวผู้สอน และผู้เรียน ผู้สอนจำเป็นต้องให้เวลากับผู้เรียนที่จะเรียนรู้เรื่องต่างๆ ด้วยตนเอง ในขณะที่ผู้สอนก็จะต้องให้เวลากับการเตรียมการและการร่วมอภิปรายในชั้นเรียนอย่างเพียงพอ

เทคนิคการสอนแบบฝึกปฏิบัติ

การสอนแบบฝึกปฏิบัติเป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรงหรือมีประสบการณ์จำลองในเรื่องที่เรียนเพื่อทำความเข้าใจประยุกต์ใช้และสร้างสิ่งใหม่ขึ้น การให้ความหมายในลักษณะนี้ครอบคลุมการฝึกปฏิบัติทั้งในห้องเรียน ห้องทดลอง ห้องสมมติและสภาพจริง เพื่อผลของการเรียนรู้ ทั้งในแง่ของการทำความเข้าใจในเรื่องที่เรียน และเรื่องของการประยุกต์ใช้ความรู้ที่เรียนควบคู่กันไป

โดยทั่วไปการสอนแบบฝึกปฏิบัติจะครอบคลุมการสอนในห้องปฏิบัติการของทางสายวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ครอบคลุมการสอนในคลินิกทางการแพทย์ และครอบคลุมการฝึกปฏิบัติหรือฝึกงาน ในสายสังคมศาสตร์ด้วยพร้อมกันไป

ข้อเด่นและข้อด้อย

ข้อดีหรือข้อเด่นของการสอนแบบฝึกปฏิบัติ คือ

1. เป็นการพิสูจน์หลักการ ทฤษฎีและรูปแบบต่างๆ
2. เป็นการเชื่อมโยงสิ่งที่สอนและเรียนให้สัมพันธ์กับสภาพจริงและกับสังคม
3. เป็นการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์นอกเหนือจากที่สอน
4. เป็นการประยุกต์ใช้สิ่งที่เรียนให้เกิดประโยชน์
5. เป็นการสร้างและพัฒนาสิ่งใหม่ๆ ให้เกิดขึ้น

ข้อด้อยของการสอนแบบฝึกปฏิบัติ คือ

1. การสอนแบบนี้ต้องมีการเตรียมตัวมากและใช้เวลานาน
2. รูปแบบและวิธีการมีความหลากหลายในการสอน จะเลือกเฉพาะอย่างได้ยาก

เทคนิคการสอนให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

การสอนให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง หมายถึง การสอนที่ผู้สอนกำหนดจุดมุ่งหมายขอบเขตของเรื่องหรือกำหนดเรื่องและแนวทางการศึกษา แล้วให้ผู้เรียนไปศึกษาค้นคว้าจัดทำรายงานมาเสนอผู้สอนเพื่อตรวจสอบ ประเมิน วิเคราะห์

ข้อเด่นและข้อด้อย

ข้อเด่นของการสอนให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง คือ ทำให้ผู้เรียนมีทักษะในการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นทักษะสำคัญสำหรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาและเป็นทักษะสำคัญที่ผู้เรียนจะต้องพัฒนาและมีติดตัวต่อไปเมื่อจบการศึกษาแล้ว

ข้อด้อย คือ เราไม่มีความมั่นใจพอว่า ผู้เรียนจะเรียนรู้ด้วยตนเองได้จริงจังแค่ไหน และเรียนรู้ได้ลึกซึ้งเพียงใด ผู้เรียนอาจจะไปลอกงานคนอื่นมาส่ง หรือเพียงแต่รายงานมาแต่ขาดการวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งพอ หรือศึกษาค้นคว้ารายงานในวงที่แคบทำให้ไม่เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวางจริงจัง ฉะนั้น ผู้สอนจึงต้องมีความหลากหลายที่จะติดตามดูแลอย่างใกล้ชิด ว่าผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจริงตามกระบวนการและขั้นตอนที่ได้กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด

เทคนิคการสอนแบบเน้นปัญหา

การสอนแบบเน้นปัญหา เป็นการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นเครื่องมือในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รู้จักเผชิญกับปัญหาในสภาพการณ์จริง หรือนำสภาพการณ์ปัญหาตามความเป็นจริงมาศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนฝึกกระบวนการแก้ปัญหาพร้อมกัน

การสอนในแนวนี้ นอกจากจะเน้นให้ผู้เรียนรู้จักการแก้ปัญหาแล้ว ยังช่วยพัฒนาทักษะต่างๆ ประกอบด้วย กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการตัดสินใจ

เทคนิคการสอนแบบเน้นวิจัย

การสอนแบบเน้นการวิจัย เป็นการสอนที่รวมกระบวนการหรือผลการวิจัยมาใช้ในกระบวนการเรียนการสอน โดยการใช้ผลการประมวลงานวิจัยในหัวข้อการวิจัยหนึ่ง หรือหลายหัวข้อมาเป็นเนื้อหาในการสอน หรือการใช้วิธีการวิจัยในกระบวนการเรียนการสอนและให้ผู้เรียนลงมือทำวิจัยโดยตรง

การสอนในแนวนี้ครอบคลุม 2 ลักษณะ ของการวิจัยเข้าไปในกระบวนการของการสอน คือ การนำผลการวิจัยมาใช้เป็นเนื้อหาของการสอน และการนำกระบวนการวิจัยมาใช้ในการสอน

การดำเนินการสอนในขณะนี้ ต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการของการวิจัยเข้ามาเป็น ส่วนประกอบให้มากที่สุด โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ชีวิตอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ มีจิตใจ เป็นวิทยาศาสตร์ และดำเนินการวิจัยเก็บข้อมูลเพื่อแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันของตัวเองได้

สุรศักดิ์ หลาบมาลา (2546:19-20) กล่าวว่า การสอน คือ กระบวนการเปลี่ยนแปลง นิสิตนักศึกษาให้มีคุณลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. สามารถคิด เขียน วิเคราะห์ และสื่อสารด้วยความแม่นยำ กระชับ ตรงจุด มีพลัง และทำให้คนฟังเข้าใจได้ง่าย
2. มีความชื่นชอบ และเข้าใจในวิธีการสร้างองค์ความรู้ เข้าใจจักรวาลและสังคมอัน หลากหลายเข้าใจจุดแข็ง จุดอ่อนของตนเอง สามารถประเมินและพัฒนาตนเอง ได้อย่างสม่ำเสมอและ เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

3. มีความรู้และความเข้าใจในสังคม วัฒนธรรมต่างๆ และประวัติศาสตร์ สามารถ ตัดสินใจ โดยอาศัยความรู้หลักฐานทางสังคมวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์อย่างกว้างขวาง

4. มีความสามารถมีความเข้าใจและประสบการณ์ในการคิด และทำงานอย่างเป็น ระบบในสาขาวิชาของตนในศีลธรรม จริยธรรมและแนวปฏิบัติของสังคม

โดยทั่วไปสถาบันอุดมศึกษา จะดำเนินการสอนเพื่อให้บัณฑิตนักศึกษาเป็นผู้ที่มี คุณสมบัติต่างๆต่อไปนี้

1. ให้เป็นผู้มีคุณธรรมและความรับผิดชอบ มีความคิดอ่านสูงเป็นตัวของตัวเอง มี ความอิสระทางปัญญา มองเห็นความก้าวหน้าของตนเอง และของสังคมอย่างมีความหมายและมี คุณค่ามีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมมองเห็นการณ์ไกล
2. ให้เป็นผู้มีความเพียงพอที่จะเป็นพื้นฐาน หรือดำเนินการประกอบอาชีพ เพื่อดำรง ตนอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสมถูกต้องตามแนวทางที่ดีของสังคม สถาบันอุดมศึกษา
3. โดยทั่วไปจะสร้างคนให้ประกอบอาชีพในระดับสูง (Learned Professions) เช่น ครู แพทย์ สถาปัตย์ วิศวกร นักวิทยาศาสตร์ ฯลฯ
4. ให้เป็นผู้ที่จะสืบทอด และสร้างความรู้และวัฒนธรรมของสังคมและโลกได้ นั่น คือจะต้องสร้างคนให้เรียนรู้เข้าใจและสร้างความรู้ใหม่ได้ด้วย

ประกอบ คูปรัตน์ (ม.ป.ป.:173) ให้ความหมายของการสอน ไว้ว่า การสอนควรสอน เนื้อหาที่เป็นประโยชน์ให้กับนิสิตนักศึกษา นักศึกษามีความเข้าใจ สามารถไปค้นคว้าเพิ่มเติมได้ รู้จัก สรุปให้เกิดความคิดรวบยอด อาจารย์ระดับอุดมศึกษาต้องสอนให้นิสิตนักศึกษา รู้สึ้อย่าง ได้แก่ รู้จำ รู้จริง รู้แจกแจง และรู้แจ้ง เพื่อให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในอนาคต่อไป

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2543:14) กล่าวว่า การสอน หมายถึง กระบวนการ ดำเนินการด้านการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้เกิดผลที่เป้าหมาย คือ ผู้เรียนซึ่งมี องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องได้แก่ หลักสูตร วิธีการเรียนการสอน การประเมินผล เป็นต้น

ทิสนา แจมมณี (2545:26) ให้ความหมายของการสอน คือ กระบวนการจัดการด้าน การเรียนการสอน โดยให้ทั้งผู้สอนและผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การสอนจะเน้นการมี ส่วนร่วมของผู้เรียน โดยพิจารณาจากหลักสูตร ผู้สอน ผู้เรียน วิธีการสอน และการประเมินผล ตลอดจนสื่อการเรียนการสอน เป็นต้น

อารี พันธุ์ณี (2540:175) กล่าวว่า การสอน หมายถึง การที่อาจารย์สามารถส่งเสริม ถ่ายโยงการเรียนรู้ให้นิสิตนักศึกษา สามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์จริง ในอนาคต โดยให้ สอดคล้องกับชีวิตจริง พฤติกรรมการสอนควรเน้นการนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ และทำให้มี ความหมายต่อชีวิต ไม่ใช่ให้เรียนเพื่อรู้เพียงอย่างเดียว แต่ต้องเข้าใจชัดเจน สามารถนำไปปรับใช้ได้ การสอนลักษณะเช่นนี้ จึงทำให้เกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้ ซึ่งมีข้อเสนอแนะดังนี้

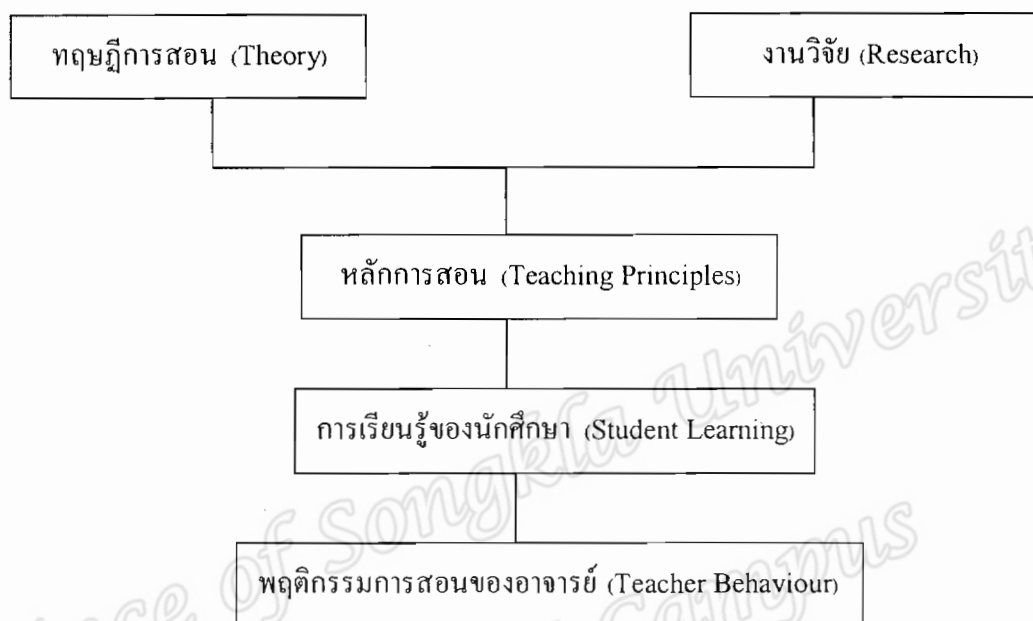
1. ความสัมพันธ์ของวิชาในการสอน อาจารย์ควรเน้นและแสดงให้เห็นนิสิตนักศึกษา เห็นความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องของวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกัน โดยเฉพาะเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวกับด้านการวิจัย เช่น วิชาการสอน ฯลฯ เนื่องจากจะเป็นประโยชน์กับตัวนิสิตนักศึกษาในการศึกษา ค้นคว้า หาข้อมูล ในการทำวิจัยด้านต่างๆ ข้างหน้าต่อไป

2. ความพร้อมของอาจารย์ ในการเตรียมการสอนมาก่อนล่วงหน้า เพื่อประโยชน์ ของนิสิตนักศึกษาในการรับประโยชน์ด้านความรู้ ประมวลความรู้

3. อาจารย์ควรให้นิสิตนักศึกษาแต่ละคนสะท้อนแสดงความคิดเห็น ในเนื้อหาวิชา ด้านการสอน และด้านอื่นๆ เพื่อสังเกตทัศนคติและอุดมคติของแต่ละคนถึงสิ่งที่นิสิตพึงปรารถนา เพื่อนำไปปรับใช้วิธีการสอนตามที่เหมาะสมควร

Ellis and Hurs (2002 อ้างถึงในธวัช เต็มฉนวน 2548: 15) ให้ความหมายของ การ สอน ไว้ว่า โครงสร้างที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ที่ใช้จัดกระทำในการ จัดการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดผลที่ตั้งเป้าหมายไว้แก่ผู้เรียน

Cole and Chan (1987 อ้างถึงในอิสเรศ พัฒน์มงคลพร 2542:41) ได้กล่าวถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับต่อการกำหนดพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ ดังภาพข้างล่าง นี้

อาจารย์จำเป็นต้องรู้ว่า ทฤษฎีการสอนต่างๆ มีอะไรบ้าง และงานวิจัยเกี่ยวกับการสอนมีการวิจัยเรื่องใด ได้ผลอย่างไร เพื่อนำความรู้ทั้งสองส่วนมากำหนดหลักการสอนขึ้นและหลักการสอนนี้จะมีอิทธิพลต่อการกำหนดพฤติกรรมกรสอน ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อการเรียนรู้อีกต่อหนึ่ง การพัฒนาอาจารย์จึงควรดำเนินการให้อาจารย์มีความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการสอน การวิจัยเกี่ยวกับการสอน เพื่อให้อาจารย์ปรับปรุงและยกระดับคุณภาพการสอนต่อไป

สุรศักดิ์ หลาบมาลา(2546:130-131) ได้กล่าวถึงจิตวิทยาการสอนของอาจารย์ผู้สอนในระดับอุดมศึกษา ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. อาจารย์ผู้สอนควรให้กำลังใจ ส่งเสริมและช่วยเหลือผู้เป็นศิษย์ในการแสวงหาความรู้ทุกวิถีทางเท่าที่จะทำได้ ตลอดทั้งส่งเสริมให้เกิดความพยายามในการตรวจ วิเคราะห์ และศึกษาแนวความคิดต่างๆ อีกด้วย
2. แนวความคิดหรือหลักการที่ยังเป็นปัญหา ก็ไม่ควรจะปิดบังโดยเกรงว่าจะเป็น

ผลเสียต่อกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด ถ้าหากแนวความคิดนั้นมีส่วนสัมพันธ์กับเนื้อหาที่กำลังสอนอยู่ ก็ควรจะให้มีการอภิปรายทั้งในแง่ลบและในแง่บวก การตัดสินใจเลือกทางใดนั้น เป็นเรื่องของผู้เรียนโดยตรง โดยใช้การพิจารณาของผู้เรียนเอง

3. การศึกษาหลักการหรือเนื้อหาต่างๆ อาจจะทำให้หลายวิธีหรือมองได้หลายด้าน อาจารย์ผู้สอน ควรจะให้ผู้เรียนมีแนวความคิดกว้างขวาง มองได้หลายด้าน ตลอดทั้งส่งเสริมให้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนให้ความคิดเห็นเป็นของตนเองออกมา

4. ในการสอนเนื้อหาวิชาหรือหลักการใดหรือหัวข้อใดอันมิใช่วิชาที่ตนเองมีความเชี่ยวชาญก็ควรจะแจ้งให้ผู้เรียนทราบว่า การเรียนการสอนเป็นไปตามแบบปกติมิใช่ในฐานะผู้เชี่ยวชาญ

5. อาจารย์ผู้สอนต้องยอมรับในสิทธิส่วนบุคคลของผู้เรียน ไม่เรียกร้องข้อมูลใดซึ่งผู้เรียนไม่ต้องการนำมาเปิดเผย และไม่ควรจะเปิดเผยข้อความใด ซึ่งผู้เรียนนำมาปรึกษาเป็นการส่วนตัว โดยเป็นที่เข้าใจตรงกันว่าควรจะเก็บไว้เป็นความลับ

6. อาจารย์ผู้สอนควรที่จะกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนเท่าที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนในสาขาวิชาที่ตนกำลังทำการสอนอยู่ กิจกรรมอื่นใดซึ่งไม่มีความสัมพันธ์กับการเรียนการสอนกับวิชานั้นและไม่มีประโยชน์ก็ไม่ควรนำมาเกี่ยวข้อง ถ้าหากต้องการจะให้ผู้เรียนทำก็ควรจะเป็นการสมัครใจของผู้เรียน โดยตรง การบังคับให้ผู้เรียนช่วยเหลืออาจารย์ผู้สอนในกิจการอื่นใด อันไม่สัมพันธ์ต่อการเรียนการสอน ไม่ควรจะกระทำทั้งทางตรงและทางอ้อม

7. การแนะนำให้ผู้เรียนเลือกวิชาเอกใดหรือโทใดก็ตาม ก็ควรจะให้ผู้เรียนเข้าใจลักษณะวิชาที่จะเรียน และตำแหน่งงานเมื่อเรียนจบไปแล้วมีมากน้อยเพียงไร และมีโอกาสจะเรียนต่อไประดับสูงขึ้นอีกได้หรือไม่

8. ผู้เรียนซึ่งมีผลการเรียนต่ำหรือมีปัญหาอื่นๆ ต่อการเรียนในระดับสูงขึ้นไป ก็ไม่ควรจะสนับสนุนหรือส่งเสริมให้เรียนในระดับสูงขึ้นไปอีก

9. ถ้าพบเห็นว่าผู้เรียนคนใดมีปัญหาทางอารมณ์และมีความเห็นว่าเจ้าหน้าที่แนะแนวหรือนักจิตวิทยาจะช่วยให้ได้ ก็ควรจะให้คำแนะนำเช่นนั้น

10. ในกรณีที่ผู้เรียนขอความช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหาทางอารมณ์ และอาจารย์ผู้สอนมิใช่ นักจิตวิทยาหรืออาจารย์ฝ่ายแนะแนว ก็ควรให้ความช่วยเหลือในฐานะที่เป็นสื่อกลางระหว่างผู้เรียน และฝ่ายแนะแนว และควรแจ้งให้ผู้เรียนทราบด้วย

จากข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าอาจารย์ผู้สอนจะต้องใช้จิตวิทยาในการอบรมสั่งสอนผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนแต่ละคนอาจมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไป อาจารย์ผู้สอนควรสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนอย่างละเอียดถี่ถ้วน เพราะอาจมีบางคนมีพฤติกรรมที่อาจารย์ควรให้คำปรึกษาเป็นการเฉพาะก็ได้

ด้านการวิจัย

สถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัย ในฐานะที่เป็นสถาบันทางวิชาการชั้นสูง มีจุดมุ่งหมายในการสร้างสรรค์รร. ไล่ความก้าวหน้าทางวิชาการแก่สังคม ควรกระทำการกิจทางด้านต่างๆ ทางด้านการสอน ก็เพื่อการผลิตบัณฑิต ด้านบริการทางวิชาการ ก็เพื่อเผยแพร่ความรู้สู่ชุมชนสังคม และที่สำคัญ ด้านการวิจัย การค้นคว้า ซึ่งเป็นหน้าที่หลัก ที่ควรได้รับการเน้นเป็นพิเศษจากสถาบันระดับอุดมศึกษา ซึ่งในอัลกุรอานก็ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาค้นคว้า วิจัย ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ดำรัสไว้ในอัลกุรอานว่า

﴿ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا مَا تَرَى فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِنْ تَفَوتٍ فَأَجْعَ الْبَصَرَ هَلْ تَرَى مِنْ فُطُورٍ ﴿٣﴾ ثُمَّ أَجْعَلُ الْبَصَرَ كَرِيمًا ﴿٤﴾ يَنْقَلِبُ إِلَيْكَ الْبَصَرُ حَاسِبًا وَهُوَ حَسِيرٌ ﴿٥﴾ ﴾ الملك: ٣ - ٤

ความว่า “พระผู้ทรงสร้างชั้นฟ้าทั้งเจ็ดเป็นชั้น ๆ เจ้าจะไม่เห็นแต่อย่างใดในความไม่” ได้สัดส่วนในการสร้างของพระผู้ทรงกรุณาปรานี ดังนั้นเจ้าจงหันกลับมามองดูซิ เจ้าเห็นรอยร้าวหรือช่องโหว่บ้างไหม แล้วจงหันกลับมามองอีกเป็นครั้งที่สอง สายตานั้นก็จะกลับมายังเจ้า ด้วยการยอมจำนนและในสภาพที่ละเหย” (อัลมุลก: 3-4)

พระองค์ยังได้ดำรัสอีกว่า

﴿ ذَلِكَ نَتَلُوهُ عَلَيْكَ مِنَ الْآيَاتِ وَالذِّكْرِ الْحَكِيمِ ﴿٥٨﴾ ﴾ آل عمران: ٥٨

ความว่า “ดังนั้น เราได้สาธยายแก่เจ้าจากสัญญาณต่างๆ และคำเตือน (อัล-กุรอาน) อันยิ่งด้วยวิทญปัญญา” (อาลิอิมรอน: 58)

พระองค์ยังได้ดำรัสให้มนุษย์คิดพิจารณาอีกว่า

﴿ أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ ﴿١٧﴾ وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ ﴿١٨﴾ وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ ﴿١٩﴾ وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ ﴿٢٠﴾ ﴾ الغاشية: ١٧ - ٢٠

ความว่า “พวกเขาไม่พิจารณาดูอุฐดอกหรือว่า มันถูกบังเกิดมาอย่างไร และยังท้องฟ้าบ้างหรือว่ามันถูกยกให้สูงขึ้นอย่างไร และยังภูเขาบ้างหรือว่า มันถูกปักตั้งไว้อย่างไร และยังแผ่นดินบ้างหรือว่า มันถูกแผ่ลาดไว้อย่างไร” (อัลฆอชชะฮะฮ: 17-20)

﴿ وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٢١﴾ ﴾ الذاريات: ٢١

ความว่า “และในตัวของพวกเขาเอง พวกเขาไม่เห็นดอกหรือ” (ซารียาต: 21)

และมีรายงานเล่าจากมูอาส ที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ส่งเขาไปยังประเทศเยเมนว่า

عن معاذ أن النبي لما بعثه قال : ((كيف تقضى ؟)) قال: أقضى بما في كتاب الله قال: فإن جاءك أمر ليس في كتاب الله قال: أقضى بسنة رسول الله قال : فإن لم تكن سنة من رسول الله ؟ قال : أجتهد رأيي قال: الحمد لله الذي وفق رسول رسول الله ((

ความว่า “จากมูอาส เมื่อท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ส่งเขาไปยังประเทศเยเมน ท่านนบีได้ถามเขาว่าท่านจะตัดสินอย่างไร มูอาสตอบว่า ฉันจะตัดสินตามสิ่งที่มีอยู่ในอัลกุรอาน และท่านนบีได้กล่าวว่า ถ้าสิ่ง

นั้นไม่ปรากฏอยู่ในอัลกุรอาน มุอาสตอบว่า ฉันจะตัดสินใจด้วยสุนนะฮ์
 ของเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ ท่านนบีกล่าวอีกว่า ถ้าหากไม่ปรากฏในสุน
 นะฮ์ของเราะสูลุลลอฮฺ มุอาสตอบว่า ฉันจะวินิจฉัยด้วยความคิด
 ความเห็นของตนเอง เราะสูลุลลอฮฺจึงกล่าวว่า อัลฮัมดุลิลลาฮฺ ที่
 ชี้แนะแนวทางให้กับตัวแทนของเราะสูลุลลอฮฺ” (บันทึกโดย Ibn
 abishibah 5/358 (447))

จะเห็นได้ว่า ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้เปิดโอกาสให้กับ มุอาส ในการตัดสินใจหาก
 ปราศจากอัลกุรอานและสุนนะฮ์ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และคำตอบที่ได้หลังจากนั้นคือ การใช้
 ความคิดของเขาในการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับการค้นหาคำตอบ นั่นก็คือการวิจัย เช่นเดียวกัน

จากหลักฐานอัลกุรอานและหะดีษในข้างต้น เราสามารถสังเกตเห็นได้ชัดเจนว่า
 พระองค์ทรงบอกให้มนุษย์ได้ใช้สติปัญญา คิด พิจารณา ใคร่ครวญถึงการสร้างของพระองค์ว่ามีสิ่งใด
 ขาดตกบกพร่อง ไม่สมบูรณ์ ควรแก้ไขหรือไม่ แสดงถึงการค้นหาคำตอบ เห็นได้ว่า พระองค์ทรงใ้
 ใ้มนุษย์สังเกตใคร่ครวญมองดู ครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2 ใช้ซ้ำแล้ว ซ้ำเล่า เพื่อเหตุใด สอดคล้องกับการศึกษา
 ด้านการวิจัยที่มนุษย์จะต้องศึกษา ค้นคว้าหาข้อมูล ทดลอง สรุปผล เพื่อให้ได้คำตอบในเรื่องใดเรื่อง
 หนึ่งที่เราทำการวิจัย

จรัส สุวรรณเวลา (2540:28-29) โดยทั่วไปสถาบันอุดมศึกษาต้องทำหน้าที่ 3 อย่าง
 คือ การศึกษา การวิจัย และการให้บริการทางวิชาการ เมื่อพิจารณาโดยรวม สถาบันอุดมศึกษาต้อง
 เป็นแหล่งวิชาการ หรือองค์การที่สังคมสะสมเก็บรักษาวิชาการไว้ใช้ในการดำเนินกิจการต่างๆ ที่ต้อง
 ใช้วิชาการ ในการสร้างและสะสมเพื่อให้เป็นแหล่งวิชาการนั้นสถาบันอุดมศึกษาได้ใช้วิธีการต่างๆ
 การส่งคนไปศึกษา ณ ต่างประเทศ แล้วกลับมาทำงาน ก็เป็นการนำวิชาการเข้ามาอย่างเป็นทางการ
 อาจารย์ที่ทำงานอยู่นำวิชาการเข้ามาด้วยการอ่าน และเสาะแสวงหาด้วยวิธีการต่างๆ รวมทั้งการไป
 ร่วมประชุมทางวิชาการในหลายสาขา ประสบการณ์เหล่านี้มีส่วนในการสร้างความเป็นวิชาการ
 ทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม การสร้างสมวิชาการที่สำคัญที่สุด คือ การวิจัย การวิจัยเป็นการบุกเบิก
 หาความรู้ใหม่ อันเป็นบทบาทที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษา การวิจัยมีหลายรูปแบบหลายระดับ อาทิ
 การวิจัยเอกสาร อาจารย์ศึกษาจากเอกสารต่างๆ จำนวนมาก คัดเลือกจัดสรร แยกแยะ และสรุป

ข้อความรู้เพื่อเป็นองค์ความรู้ในเรื่องนั้นๆ บางเรื่องก็จัดเขียนเป็นตำรา อาจารย์ผู้ทำการวิจัยเมื่อสะสมความรู้มากขึ้นก็เป็นผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ

วสันต์ ชิวะสาธน์(2540:88) งานวิจัยเป็นงานหลักงานหนึ่ง ซึ่งมหาวิทยาลัยกำหนดไว้เป็นหน้าที่สำหรับอาจารย์ในมหาวิทยาลัย เนื่องจากมหาวิทยาลัยเป็นสถาบันที่มีความพร้อมมากกว่าสถาบันอื่น ความพร้อมเหล่านี้ คือ

1. มหาวิทยาลัยในฐานะที่เป็นผู้นำและมีความเป็นเลิศทางวิชาการ เป็นแหล่งรวบรวมนักวิชาการที่มีความรู้ สามารถทำการวิจัยในด้านใดด้านหนึ่งได้ตามความต้องการของสังคม
2. มหาวิทยาลัยมีอิสระเสรีทางด้านวิชาการ สามารถหันเหการวิจัยไปในแนวใดก็ได้ ที่มหาวิทยาลัยต้องการ ในขณะที่เดียวกันสถาบันอื่นต้องอยู่ในกรอบแห่งภาระหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายเฉพาะเท่านั้น นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงความจำเป็นของการวิจัย ได้ดังนี้

2.1 การวิจัยเป็นกิจกรรมหลักด้านวิชาการ มหาวิทยาลัยต้องมีส่วนในการสร้างความรู้ไม่ใช่เป็นผู้รับแต่อย่างเดียว

2.2 การวิจัยเป็นการสร้างเสริมสติปัญญาและสร้างเสริมวิจารณ์ญาณ

2.3 ในปัจจุบันชาวต่างประเทศมีความกว้างในเรื่องเกี่ยวกับเมืองไทยดีกว่านักวิชาการไทย เพราะได้มีโอกาสเข้ามาทำการวิจัยอย่างจริงจัง อาจารย์ไทยควรเป็นผู้ชี้แนะในเรื่องนี้

2.4 ชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย ควรจะขึ้นอยู่กับผลงานวิจัยของมหาวิทยาลัยด้วย

อุทัย เอกสะพัง (2545:2-3) กล่าวว่า การวิจัย เป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการค้นคว้า บุกเบิกและแสวงหาความรู้ใหม่นั้นเอง ในระยะแรกๆ การวิจัยเป็นการสังเกตพิจารณาและให้เหตุผลเป็นหลักสำคัญต่อเมื่อการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ขยายตัวกว้างขึ้น การวิจัยเป็นเรื่องของการทดลองปฏิบัติการ การวิเคราะห์ตีความข้อมูล เพื่อความเข้าใจและขณะธรรมชาติ ในปัจจุบันการวิจัยในระดับอุดมศึกษามักจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. การวิจัยบริสุทธิ์เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ เป็นการวิจัยเพื่อการวิจัยโดยแท้ ส่วนใหญ่เป็นการวิจัยโดยคณะต่างๆ

2. การวิจัยประยุกต์ เพื่อนำความรู้ไปใช้ซึ่งโดยทั่วไปมักจะเรียกกันว่าเป็นการพัฒนาเป็นการศึกษาค้นคว้า เพื่อนำความรู้ไปใช้ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นทั้งความรู้โดยตรงและการให้บริการ เช่น เครื่องไม้เครื่องมือ เป็นต้น

3. การวิจัยเพื่อส่งเสริมและปรับปรุงวิชาชีพแต่ละสาขาให้ดีขึ้น บางที่เราเรียกการวิจัยประเภทนี้ว่า เป็นการวิจัยปฏิบัติการ

ประกอบ คุณรัตน์ (ม.ป.ป. :174) กล่าวว่า งานวิจัย เป็นงานที่ช่วยเพิ่มความรู้ใหม่ และเป็นงานของอาจารย์ที่จะช่วยสร้างเสริมให้เกิดความงอกงามในด้านวิชาการ งานด้านวิจัยของอาจารย์สถาบันอุดมศึกษาไทย กำลังได้รับความสนใจและอยู่ระหว่างการส่งเสริมของต่างประเทศ งานวิจัยเป็นงานที่ทำให้อาจารย์ มีรายได้สูงขึ้น ได้รับสิทธิพิเศษเกี่ยวกับอาชีพมากขึ้นจะทำให้ผู้วิจัยมีชื่อเสียง ในต่างประเทศจะใช้ผลงานวิจัยเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจว่า ใครเป็นผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งแม้แต่ผู้ที่จะดำรงตำแหน่ง คณบดี หัวหน้าหน่วยงาน การสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งก็มองที่ผลงานวิจัย ดังนั้น อาจารย์ที่มีผลงานวิจัยดีเด่น มักได้รับการติดต่อจากสถาบันอื่นๆ โดยได้ค่าจ้างหรือเงินเดือนสูง

จากข้างต้นอาจสรุปได้ว่า การวิจัย เป็นกระบวนการศึกษา ค้นคว้า หาข้อมูล ทดลอง พิจารณา ใคร่ครวญ เพื่อให้มาได้ซึ่งคำตอบในสิ่งที่เราอยากรู้ในเรื่องนั้นๆ เพื่อเผยแพร่ความรู้เหล่านั้น ให้กับประชาชนได้รับประโยชน์ในการนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของแต่ละคน

ด้านการบริการวิชาการ

การบริการทางวิชาการแก่สังคม ถือเป็นภารกิจหลักประการหนึ่งของมหาวิทยาลัย โดยมุ่งยกระดับ และเพิ่มพูนความรู้ กระจายโอกาส และส่งเสริมการศึกษาตลอดจนการถ่ายทอด เทคโนโลยี ไปสู่ท้องถิ่น ชุมชน สังคม ให้สามารถนำประโยชน์จากการศึกษาที่ได้รับไปพัฒนา คุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มหาวิทยาลัยให้บริการวิชาการแก่สังคมในรูปของการจัดประชุม ฝึกอบรม สัมมนา และให้คำปรึกษาทางวิชาการ นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงาน ทั้งรัฐและเอกชน ทั้งภายในและภายนอก เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ให้กับประเทศ ซึ่งเรื่อง การบริการวิชาความรู้ที่อิสลามได้ให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกอยู่แล้ว ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ดำรัสไว้ในอัลกุรอานว่า

﴿ وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكُونُ لَهُمْ حِجَابًا فَأَخَذُواهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَاشْتَرَوْا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَبَسَّ مَا يَشْتَرُونَ ﴾ ﴿١٨٧﴾

﴿ وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكُونُ لَهُمْ حِجَابًا فَأَخَذُواهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَاشْتَرَوْا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَبَسَّ مَا يَشْتَرُونَ ﴾ ﴿١٨٧﴾

ความว่า “และจงรำลึกถึงขณะที่อัลลอฮ์ทรงเอาคำมั่นสัญญาจากบรรดาผู้ที่ได้รับคัมภีร์ว่า แน่แน่นอนยิ่งพวกเขาจะต้องแจกแจงคัมภีร์นั้นให้แจ่มแจ้งแก่ประชาชนทั้งหลาย และพวกเขาจะต้องไม่ปิดบังมัน แล้วพวกเขาก็เหวี่ยงมันไว้เบื้องหลังพวกเขา และได้แลกเปลี่ยนกับราคาอันเล็กน้อย ช่างเลวร้ายแท้ ๆ สิ่งที่พวกเขาแลกเปลี่ยนมา”

(อาลิอิมรอน: 187)

จะเห็นได้ว่า พระองค์ทรงกำชับ เน้นย้ำในเรื่องของการนำความรู้ สู่การเผยแพร่ สอน บอกต่อ ประชาชน สังคม โดยมีให้ เกือบ ปิดบังไว้เพียงผู้เดียว ซึ่งสอดคล้องกับการที่อาจารย์ผู้สอน จะต้องนำความรู้ที่ตนเองมีอยู่ ทำการสอน บอกต่อให้สังคมได้รับรู้ รับทราบในสิ่งที่ดี ถูกต้องในเรื่องของวิชาการ ตลอดจนความรู้ในแขนงวิชาต่างๆ ตามความถนัดและเชี่ยวชาญของแต่ละคนดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวไว้ เกี่ยวกับการบริการวิชาการว่า

((مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الْإِجْرِ مِثْلُ أُجُورِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا)) اخرجہ مسلم

ความว่า “ผู้ใดเชิญชวนสู่แนวทางที่ถูกต้อง เขาจะได้รับผลบุญตอบแทนเท่ากับผลบุญของผู้ที่ได้ปฏิบัติตามเขา โดยไม่มีอะไรลดหย่อนกว่ากันเลย และผู้ใดเชิญชวนสู่แนวทางที่หลงผิด เขาก็จะได้รับผลตอบแทนเท่ากับบาปของผู้ที่ได้ปฏิบัติตามเขา โดยไม่มีอะไรลดหย่อนกว่ากันเลย” (บันทึกโดย มุสลิม, 1996: 2674)

ซึ่งผู้ที่ถ่ายทอดความรู้และบริการทางวิชาการให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์ ถึงแม้ว่าเขาจะเสียชีวิตไปแล้วแต่ผลบุญของการถ่ายทอดความรู้นั้นเขาจะได้รับอย่างต่อเนื่อง ดังฮาดิษที่ว่า

((إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَنْهُ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ إِلَّا مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ)) اخرجہ مسلم

ความว่า “เมื่อมนุษย์ได้เสียชีวิตลง อะมัลของเขาจะถูกตัดขาดจากเขา นอกจากเพียงสามสิ่ง: เศาะอะเกาะฮญญาริยะฮฺ หรือความรู้ที่ได้รับประโยชน์จากมัน หรือลูกที่ศอลิฮฺที่ขออุอาให้กับเขา”

(บันทึกโดย มุสลิม, 1996: 1631)

จากหลักฐานอัลกุรอานและหะดีษข้างต้น สะท้อนให้เห็นความสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้เผยแพร่ สอนแก่ผู้อื่น มิใช่เป็นผู้รู้แต่เพียงผู้เดียว แต่ไม่มีการเผยแพร่ต่อส่วนรวม ซึ่งคงจะไม่มีประโยชน์หากเป็นผู้รู้แต่เพียงผู้เดียว แต่ไม่มีลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้ เนื่องจากหากผู้รู้ผู้นั้นเสียชีวิตไปแล้ว องค์ความรู้เหล่านั้นก็จะหายไปด้วยไม่มีการนำไปปฏิบัติต่อ ความรู้เหล่านั้นก็จะไร้ประโยชน์ ดังนั้นหากเราเป็นผู้หนึ่งที่มีองค์ความรู้และสามารถที่จะบอกสอนแก่ผู้อื่นได้ ก็จงเต็มใจในการสอนเถิด ซึ่งจะเป็นการสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวมอย่างมหาศาล

ทินพันธุ์ นาคะตะ (2546:119-121) มีความเห็นเกี่ยวกับการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมในลักษณะของการให้คำปรึกษา การวิจัย และการดำเนิน โครงการต่างๆ ดังนี้

1. อาจารย์กับนิสิตนักศึกษา จะได้รับประสบการณ์จากของจริงและชีวิตจริงมากกว่าการเรียนการสอนตามตำราอย่างเดียว ทั้งนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับศักยภาพหรือความถนัดของแต่ละมหาวิทยาลัย บางแห่งอาจถนัด เรื่องการบริหารจัดการ บางแห่งอาจถนัดเรื่องการวิจัย บางแห่งอาจผลิตสินค้าหรือเครื่องมือเครื่องจักรออกมาจำหน่าย รวมทั้ง การจัดสัมมนาหรือเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ สิ่งเหล่านี้ จะทำให้มหาวิทยาลัยมีชื่อเสียง มีเกียรติคุณและมีรายได้ขึ้นมา อาจารย์และนิสิตนักศึกษาก็จะมีคุณภาพดีขึ้น

2. ควรแบ่งรายได้ออกเป็น 3 ส่วน ส่วนหนึ่งให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อเป็นกำลังใจและทุ่มเทให้แก่การทำงานนั้นๆ อีกส่วนหนึ่งแบ่งให้มหาวิทยาลัย และอีกส่วนหนึ่งแบ่งให้คณะวิชาที่รับผิดชอบ ในกรณีที่คนไม่มีเงินก็อาจบริการให้ฟรี แต่ถ้ามีเงินก็ควรคิดราคาสูง แต่ก็ควรต่ำกว่าราคาตลาด ที่สำคัญก็คือ ผู้ทำงานวิจัย หรือผู้ให้บริการทางวิชาการที่มีรายได้ จะต้องรับภาระหน้าที่การสอนของตน เช่นเดียวกับผู้ที่ไม่ได้ออกไปทำงานภายนอก ก็จะต้องไม่ให้เป็นการแก่ผู้อื่น และไม่ให้มีผลกระทบต่อการสอนตามปกติ

3. การระดมทุนจะต้องสอดคล้องกับเป้าหมายของมหาวิทยาลัย เช่น การให้บริการด้านการเรียนการสอน ด้วยการเปิด โครงการพิเศษต่างๆ จะมีปัญหาระหว่างการหาเงินกับภารกิจที่เป็นอยู่ตามปกติ ในการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพหรือไม่ เช่น มหาวิทยาลัยบางแห่ง อาจมีระบบการ

เรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎี การปฏิบัติ และการให้คำแนะนำ ในขณะที่เดียวกัน ก็สามารถหารายได้ ให้แก่มหาวิทยาลัยด้วย

4. การบริการทางวิชาการ จะต้องสอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัย เช่น ให้นิสิตนักศึกษาทำงานในบริษัทจำลองในภาคฤดูร้อน ทั้งนี้ต้องมีองค์รวมดูแลการให้บริการทางวิชาการ ภายใต้การกำกับดูแลของผู้บริหาร และบุคลากรมืออาชีพ เช่น ศูนย์หนังสือของมหาวิทยาลัย เป็นต้น

5. มีระบบบริหารงานและนโยบายที่ต่อเนื่องในการดำเนินโครงการต่างๆไม่ว่าผู้ใดจะขึ้นมาเป็นผู้บริหาร

การบริการทางวิชาการ ที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการระดมทุนของมหาวิทยาลัย จึงควรมีแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

1. เรื่องการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาลทุกแห่งสามารถทำได้โดยง่าย โดยเฉพาะที่เปิดสอนในสาขาวิชาที่อยู่ในความต้องการของตลาด เช่น บริหารธุรกิจ คอมพิวเตอร์ หรือบริการต่างๆ โดยภาคพิเศษเก็บค่าหน่วยกิตเกือบ 2 เท่า ของภาคปกติ แบ่งรายได้ให้มหาวิทยาลัย ร้อยละ 25 ถ้าไรที่เหลือทั้งหมดนำเข้าคณะวิชา แต่ต้องระวังไม่ให้กระทบกับโครงการปกติ

2. การบริการทางวิชาการ จะกระทบต่อชื่อเสียงและเกียรติคุณของมหาวิทยาลัย มากน้อยเพียงใด เพราะปัจจุบันมีหลายโครงการที่มีลักษณะเป็นกึ่งๆ การขายปริญญา หรือมีลักษณะของวิทยานิพนธ์ เนื่องจากชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยเกิดจากการสะสมความดีมาเป็นเวลานาน

3. ระบบการบริหารงานและนโยบายของมหาวิทยาลัย สำหรับโครงการที่ไม่ให้ปริญญา ซึ่งมีอยู่ 2 ประเภท คือที่ได้เงินและที่ขาดทุนอย่างหลังนี้ เป็นโครงการบริการทางวิชาการจริงๆ ที่ใช้ค่าไฟฟ้าและเครื่องปรับอากาศฟรี ตัวผู้จัดการ โครงการพออยู่ได้ ส่วนที่ได้เงิน ก็เช่น โครงการวิจัยระดับนานาชาติ หรือระดับชาติ โครงการทำงานร่วมกับภาคธุรกิจเอกชนและการให้คำปรึกษาทางวิชาการทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับนโยบายของมหาวิทยาลัย

วสันต์ ชีวะสารณ์ (2540:109-110) ได้เสนอลักษณะของงานด้านการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ที่มหาวิทยาลัยจัดทำได้นั้นมีอยู่หลายแบบด้วยกัน ได้แก่

1. การสอนมหาวิทยาลัยอาจจัดสอนวิชาบางอย่างให้แก่บุคคลภายนอกมหาวิทยาลัย โดยเป็นการสอนที่จัดพิเศษต่างหากจากการสอนตามหลักสูตรปกติ ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลอื่นๆ ที่ไม่ต้องการหรือไม่มีโอกาส เข้ามาศึกษาในหลักสูตรปกติ ได้เลือกศึกษาวิชาบางอย่างที่มหาวิทยาลัย มี

ความพร้อมที่จะสอนให้ไว้บริการ เช่น การจัดสอนให้หน่วยราชการต่างๆ ที่ขอมา และการสอนที่จัดให้แก่บุคคลที่สนใจทั่วไป

2. การฝึกอบรม เป็นการสอนที่มุ่งให้ผู้ได้รับบริการได้รับความรู้ความชำนาญทางด้านวิชาชีพหรือวิชาทั่วไปที่จัดรวมเป็นกลุ่ม เพื่อความมุ่งหมายเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง แทนที่จะเป็นเพียงการสอนเป็นรายวิชา เช่น การฝึกอบรมมัคคุเทศก์ การฝึกอบรมความรู้ด้านการเมืองและสังคมในระบอบประชาธิปไตย

3. การจัดปาฐกถา มหาวิทยาลัยอาจจัดเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ มาบรรยายเรื่องหนึ่งเรื่องใดเป็นพิเศษเป็นครั้งคราว ตามที่เห็นว่าจะจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง ซึ่งการจัดแสดงปาฐกถา อาจจะมุ่งประโยชน์การให้ความรู้แก่บุคคลในมหาวิทยาลัย แต่ในขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้าร่วมฟังด้วย

4. การจัดอภิปรายและสัมมนาเป็นสิ่งที่มหาวิทยาลัยโดยทั่วไปจัดทำอยู่เสมอ และได้รับความสำเร็จในการดึงดูดความสนใจ จากบุคคลภายนอกมหาวิทยาลัยอยู่พอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการอภิปรายหรือสัมมนาในหัวข้อเรื่อง ซึ่งเป็นที่สนใจของสังคมในขณะนั้น

5. การจัดนิทรรศการทางวิชาการ เป็นการให้บริการทางวิชาการอีกแบบหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจไม่น้อย แต่ต้องจัดเตรียมงานและการดำเนินงานที่เข้มแข็งและลงทุนลงแรงมาก

6. การเผยแพร่เอกสารทางวิชาการ มหาวิทยาลัยควรดำเนินการจัดพิมพ์หรือสนับสนุนให้มีการจัดพิมพ์เอกสารทางวิชาการขึ้น เพื่อเผยแพร่ความรู้ต่างๆ ซึ่งเอกสารทางวิชาการที่จัดพิมพ์ขึ้นนี้ จะมีโอกาสได้เผยแพร่ไปสู่สังคมภายนอกมหาวิทยาลัยทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ในทางตรงนั้น ได้แก่ เอกสารที่มหาวิทยาลัยได้จัดพิมพ์ขึ้นเอง เผยแพร่แก่ประชาชนทั่วไป เช่น วารสารต่างๆ เป็นต้น ส่วนในทางอ้อมนั้น ได้แก่ เอกสารที่มหาวิทยาลัยจัดพิมพ์ขึ้นเพื่อให้ประโยชน์ภายในมหาวิทยาลัยเอง แต่บุคคลภายนอกก็อาจนำไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น หนังสือและตำราเรียน เอกสารการค้นคว้าวิจัย เป็นต้น

7. การเผยแพร่ทางสื่อมวลชน ได้แก่ การเผยแพร่ความรู้ทางวิศวกรรมศาสตร์โดยอาศัยหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ เป็นสื่อในลักษณะของการบรรยาย การอภิปราย การเขียนบทความ เป็นต้น โดยที่มหาวิทยาลัย อาจรับผิดชอบในการดำเนินการถือเป็นโครงการของมหาวิทยาลัยเอง หรือสนับสนุนให้หน่วยงานหรือบุคคลในมหาวิทยาลัยเป็นผู้ดำเนินการก็ได้

8. การออกปฏิบัติงานในท้องถิ่นมหาวิทยาลัยอาจให้บริการทางวิชาการแก่สังคม โดยการให้อาจารย์และนิสิตนักศึกษา ออกปฏิบัติงานในท้องถิ่น ในกรณี เช่นนี้ เป็นการนำบริการไปให้แก่ประชาชนภายนอกมหาวิทยาลัย แทนที่จะให้ผู้รับบริการมาติดต่อที่มหาวิทยาลัย บริการที่ให้นั้นอาจมีทั้งในรูปของการสอน การฝึกอบรม การให้คำแนะนำปรึกษาและการให้ความรู้โดยวิธีอื่น เช่น โครงการแนะนำกฎหมายชาวบ้านและโครงการอบรมครูประจำการ

จากข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า การให้บริการทางวิชาการเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากประชาชนทั่วไปตั้งแต่เด็กจนถึงกระทั่งคนแก่ จะได้รับความรู้และประโยชน์ในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตหน้าที่การงานหรือในการเผยแพร่ให้ความรู้แก่ผู้อื่นต่อไป เป็นการถ่ายทอดความรู้แบบรุ่นสู่รุ่นไปเรื่อยๆ ในสิ่งที่เป็ประโยชน์อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ด้านการพัฒนาวิชาชีพ

การพัฒนาวิชาชีพของอาจารย์ผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษา เป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง และสถาบันการศึกษาทุกแห่ง ต่างมีจุดมุ่งหมายที่เหมือนกัน คือ เพื่อให้สามารถปฏิบัติภารกิจในการเป็นอาจารย์ผู้สอนที่ดี ตระหนักในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตน รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และที่สำคัญ มีการตื่นตัวต่อการพัฒนาวิชาความรู้ของตนเองอยู่เป็นประจำ ในความเปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อให้ทันต่อความรู้ใหม่ๆ ตลอดเวลา ซึ่งในอัลกุรอาน พระองค์ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาตนเองไว้ ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ดำรัสไว้ในอัลกุรอานว่า

﴿لَهُ مَعِيبَاتٌ مِّنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَكَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِنَّكَ لِلَّهِ لَإَعْتِرٌ مَا يَقُومُ حَتَّىٰ يَبْغُرُوا مَا
بِأَنْفُسِهِمْ وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ يَقُومَ سُوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ ﴿١١﴾ الرَّعْدُ: ١١

ความว่า “สำหรับเขามีมีละอิกะฮ์ผู้เฝ้าติดตามทั้งข้างหน้าและข้างหลังเขา รักษาเขาตามพระบัญชาของอัลลอฮ์ แท้จริงอัลลอฮ์จะมีทรงเปลี่ยนแปลงสภาพของชนกลุ่มใด จนกว่าพวกเขาจะเปลี่ยนแปลงสภาพของพวกเขาเอง และเมื่ออัลลอฮ์ทรงปรารถนาความทุกข์แก่ชนกลุ่มใดก็จะมีผู้ตอบโต้พระองค์ และสำหรับพวกเขาไม่มีผู้ช่วยเหลือนอกจากพระองค์” (อัลรูด: 11)

จะเห็นได้ว่า พระองค์ทรงบอกถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพจากจุดหนึ่งไปสู่อีกจุดหนึ่ง หรือจากสิ่งที่ไม่ดี ไปสู่สิ่งที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาตนเองในด้านวิชาชีพ ที่ว่า อาจารย์ผู้สอนจะหยุดนิ่งอยู่ในความรู้ที่ตนเองมีอยู่ โดยไม่หมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมไม่ได้ จะต้องมีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลาโดยไม่หยุดอยู่กับที่ พัฒนาไปจนกว่าตนเองจะหมดความสามารถในการพัฒนาจึงได้มี รายงานจากท่านอับบีกระษะลุ เล่าว่า

عَنْ أَبِي صَفْوَانَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بَسْرِ الْأَسْلَمِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ خَيْرُ النَّاسِ مَنْ طَالَ عُمُرُهُ وَحَسَنَ عَمَلُهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

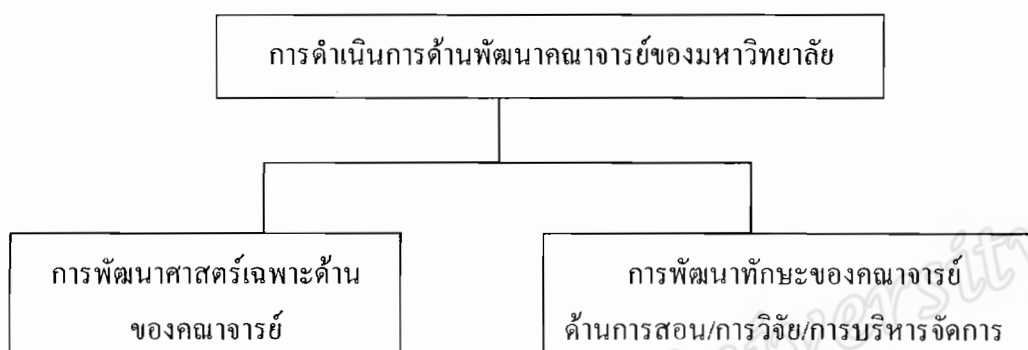
เล่าจากอับซอฟวาน อับดุลลาฮฺ บินบุสรฺ อัลอัสลามีย์ กล่าวว่า ท่านรอซูล ﷺ ได้กล่าวว่า “มนุษย์ที่ดีที่สุด คือ ผู้ที่อายุของเขายืนยาว และการทำงานของเขาดี” (บันทึกโดย Al-Tirmidhi, 1983: 2329)

عَنْ معاوية رضي : ((من يرد الله به خيرا يفقهه في الدين)) متفق عليه
الله عنه قال : قال رَسُولُ اللَّهِ

เล่าจากมุอาวิยะฮฺ รอดีอัลลอฮฺอันฮู กล่าวว่า ท่านรอซูล ﷺ ได้กล่าวว่า “บุคคลใดที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงประสงค์ให้เขาเป็นบุคคลที่ดี พระองค์จะทรงทำให้เขามีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนา” (บันทึกโดย Al-Bukhariy n.d. :71,3116 and Muslim 1996: 1,37)

จากหลักฐานอัลกุรอานและหะดีษข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์นั้นจะดีมีคุณภาพไม่ได้เพราะเพียงแค่อายุมากอาวุโสเพียงอย่างเดียว หากแต่จะต้องมีองค์ประกอบอื่นด้วย นั่นคือองค์ความรู้ที่มีประโยชน์สามารถจะถ่ายทอด เผยแพร่ บอกต่อแก่ส่วนรวมได้ และจะต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาอย่างไม่หยุดนิ่ง อาจสังเกตได้จากน้ำที่นิ่ง ก็จะเป็นน้ำที่เน่าเสีย ไม่มีการเปลี่ยนแปลง หากแต่เป็นน้ำที่ไหลผ่านอยู่ตลอดเวลา น้ำนั้นก็ใสสะอาดและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นที่ต้องการของสิ่งมีชีวิตทั้งมวล ดังนั้นผู้มีองค์ความรู้หากปราศจากการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม และบอกต่อแก่ส่วนรวมแล้วจะคงจะไม่แตกต่างอะไรกับน้ำที่เน่าเสียนั่นเอง

วีระศักดิ์ อุดมกิจเดชา (ม.ป.ป.:2) กล่าวว่า การพัฒนาวิชาชีพของอาจารย์
ระดับอุดมศึกษา ควรพัฒนา ดังแผนภูมิ ข้างล่างนี้

สตีเฟน อัสควิวไล (2541:160) กล่าวว่า การพัฒนาวิชาชีพ เป็นการพัฒนาศักยภาพเพื่อ
ปฏิบัติการกิจในการเป็นครูอาจารย์ที่ดี ตลอดจนเป็นการเสริมหรือเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และ
ทักษะด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการกิจตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของการเป็น
อาจารย์และกระตุ้นให้อาจารย์ก้าวหน้า ท้นต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อม ตระหนัก
ในภาระหน้าที่ มีทัศนคติที่ดี และมีความผูกพันกับสถาบัน เพื่อสามารถประกอบหน้าที่การงานเพื่อ
ตนเองสถาบันและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2542:34) กล่าวว่า การพัฒนาวิชาชีพ เป็นการพัฒนาทักษะของ
อาจารย์ให้ทำงานตามภารกิจที่วางไว้

ทพวงมหาวิทยาลัย (2543:10-11) กล่าวว่า สภาพการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการ
ปฏิรูปการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีผลทำให้ การพัฒนาวิชาชีพของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา
จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงจากการที่เคยสอนอย่างเดี่ยวเป็นมีภาระใหม่ๆ เกิดขึ้น ได้แก่

1. การเปลี่ยนบทบาทมาเน้นที่สร้างองค์ความรู้
2. การพัฒนาการสอน โดยเน้นกระบวนการสอนเชิงสร้างสรรค์
3. การเน้นความรับผิดชอบต่อสังคม
4. การดูแลศิลปวัฒนธรรมของชาติ
5. การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ
6. การดูแลและคุณภาพและมาตรฐาน

อำรุง จันทวานิช (2543:85) กล่าวว่า การพัฒนาวิชาชีพอาจารย์ ในสถาบันอุดมศึกษา เป็นการกระตุ้นและสร้างความตื่นตัวให้กับอาจารย์ ในการที่จะพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ ทั้งด้านความรู้และความก้าวหน้าในศาสตร์ของตน ตลอดจนทักษะในด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในฐานะอาจารย์ที่ดีซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ

อัจฉรา วัฒนารงค์ (2542:57) กล่าวว่า การพัฒนาวิชาชีพ เป็นการยกระดับคุณภาพของอาจารย์ให้ดีขึ้น เหมาะสมกับหน้าที่และความรับผิดชอบต่างๆ ความเป็นเลิศทางการสอนและการวิจัยจะไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ ถ้าหากไม่มีการพัฒนาอาจารย์อย่างต่อเนื่อง อาจารย์เป็นบุคลากรสำคัญของมหาวิทยาลัย ความรู้ความสามารถและคุณภาพของอาจารย์ มีผลต่อความมีชื่อเสียง ความนิยม และการยอมรับของสังคมที่มีต่อมหาวิทยาลัยนั้นๆ

สุรี ชันทรภักขวงศ์ (2548:16-17) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิชาชีพ โดย กล่าวว่า การพัฒนาวิชาชีพอาจารย์มหาวิทยาลัยในประเทศไทย สามารถแบ่งเป็น 3 ยุคใหญ่ๆ ดังนี้

ยุคเริ่มต้น (พ.ศ. 2518-2523) ก่อนการจัดประชุมร่วมระหว่างมหาวิทยาลัยที่จังหวัดขอนแก่นใน พ.ศ. 2518 นั้นมีคณะวิชาบางคณะวิชาและมหาวิทยาลัยบางแห่ง ได้เริ่มพัฒนาการเรียนการสอนกันบ้างแล้ว เช่น มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ พ.ศ. 2499 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2503 ภายหลัง พ.ศ. 2518 มหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาประเภทต่างๆ ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอาจารย์อย่างกว้างขวาง เช่น การจัดตั้งหน่วยพัฒนาอาจารย์ หน่วยส่งเสริมประสิทธิภาพการสอน โครงการพัฒนาการเรียนการสอน การประชุมผู้บริหารและอาจารย์เกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นต้น เป็นยุคที่เน้นการพัฒนาความสามารถและคุณภาพทางการสอนของอาจารย์กิจกรรมเด่นคือการจัดประชุมสัมมนาและการจัดประชุมฝึกปฏิบัติการสอน

ยุคขยายตัว (พ.ศ. 2524-2529) การพัฒนาอาจารย์ได้ขยายขอบเขตการจัดกิจกรรม เรื่อง ความรู้ทางด้าน การวางแผนการสอน เทคนิค และวิธีการสอนต่างๆ เป็นการจัดทำเอกสารเพื่อเผยแพร่ความรู้การเน้นเรื่อง การประเมินผลการสอน การวิจัย การใช้คอมพิวเตอร์ การใช้สื่อการสอน การเขียนตำราและเอกสารทางวิชาการ

ยุคทบทวน (พ.ศ. 2530 - ปัจจุบัน) การพัฒนาอาจารย์ดำเนินไปด้วยดีและได้ขยายขอบเขต และมีกระบวนการกว้างขวางขึ้น อย่างไรก็ตาม มีปัญหาและความสงสัยเกี่ยวกับความสำเร็จของการพัฒนาอาจารย์ซึ่งนำไปสู่การประเมิน ทบทวนบทบาท และแนวทางของการพัฒนาอาจารย์ จึงได้มีการประชุมสัมมนา เรื่อง แนวทางการพัฒนาอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาไทย ขึ้น ณ

มหาวิทยาลัยขอนแก่น เพื่อศึกษาสถานภาพและปัญหาของงานพัฒนาอาจารย์ของสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ประเมินผลแนวทางการสำเร็จและรูปแบบของงานพัฒนาอาจารย์ การอภิปรายและเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์นำไปสู่การพิจารณาหาแนวทางใหม่ๆ ของการพัฒนาอาจารย์อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะเรื่องเป้าหมายกิจกรรมและการบริหารงานวิชาการ

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาอาจารย์ในประเทศไทยได้พัฒนาเป็นลำดับ เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอาจารย์อย่างกว้างขวางเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถและคุณภาพการปฏิบัติงานด้านต่างๆของอาจารย์ให้มีประสิทธิภาพ

ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ (2542:17-18) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับทิศทางใหม่ ของการพัฒนาวิชาชีพของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยไว้ ดังนี้

1. การพัฒนาวิชาชีพอาจารย์ในอนาคต ควรมีพื้นฐานในทางแนวคิด หรือ ใช้ปรัชญาเป็นตัวกำหนด หรือเป็นประเด็นหลักเฉียงในการพัฒนาด้วย เช่น การถกเถียงถึงทิศทางและบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมของการอุดมศึกษาในสังคมไทย เป็นต้น ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการสอนและเป็นบทบาทของกลุ่มนักคิดในมหาวิทยาลัยควบคู่กันไป

2. แนวคิดและสาระของการเรียนการสอนที่นำมาใช้ เช่น กิจกรรมและการประชุมสัมมนาของการพัฒนาวิชาชีพ อาจารย์ ควรจะต้องมีพื้นฐานทางหลักวิชาที่เข้มแข็ง แต่ขณะเดียวกันก็ควรมีเทคนิคในเชิงปฏิบัติ (Practical) ให้มากที่สุด เพื่อผู้สอนจะได้นำไปใช้ได้ และนำไปใช้อย่างเข้าใจ เป็นต้น

3. การนำเสนอเรื่องการเรียนรู้การสอน จะต้องมึลักษณะที่สัมพันธ์กันอย่างจริงจัง ระหว่างการสอนกับการวิจัย การสอนกับการบริการชุมชน และการสอนกับสังคม เพื่อให้การเรียนการสอนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับภาระหน้าที่ของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา และเป็นการพัฒนาวิชาชีพอาจารย์ที่มีความสมดุล

4. เทคนิคและกิจกรรมในการพัฒนาวิชาชีพ จะต้องสอดคล้องกับค่านิยมใหม่ๆ บางประการของสังคมไทยเข้าไว้ด้วย เช่น ความรู้สึกรู้จักคิด และความสัมพันธ์กับคนรุ่นใหม่ นิสิตนักศึกษา ค่านิยมใหม่ๆ ของสังคมอุตสาหกรรมและสังคมข่าวสาร และภาระรับผิดชอบต่อมนุษยชาติ เป็นต้น

5. กิจกรรมพัฒนาวิชาชีพอาจารย์ จะต้องมีความหลากหลาย เพื่อสนองต่อความถนัด ความสนใจอันหลากหลายของอาจารย์ผู้สอน

6. กิจกรรมที่จะให้อาจารย์ศึกษาเรียนรู้ ควรเป็นชนิดที่อาจารย์สามารถทำความเข้าใจด้วยตนเองและไม่ใช้เวลามากเกินไป เนื่องจากธรรมชาติของอาจารย์มักจะสนใจเนื้อหาเฉพาะเจาะลึกในวิชาเอกของตนมากกว่าการเสียเวลาเพื่อสิ่งอื่น จึงควรให้เรียนรู้ได้โดยเร็ว

7. ควรจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะขึ้นอย่างถาวร มีผู้รับผิดชอบประจำพร้อมเงินสนับสนุนอย่างเพียงพอ ได้แก่ หน่วยพัฒนาวิชาชีพอาจารย์ หน่วยพัฒนาการเรียนการสอน และหน่วยสนับสนุน เช่น หน่วยบริหารสื่อการศึกษา หน่วยบริหารตำรา และหน่วยบริการการวิจัย การทดสอบ เป็นต้น

8. ผู้บริหารมหาวิทยาลัย จะต้องเปลี่ยนบทบาทของตนให้มาเป็นผู้บริหารวิชาการมากกว่าบริหารการเมือง โดยการนี้กถึงการพัฒนาการเรียนการสอน การพัฒนาอาจารย์ให้มากกว่าการมุ่งพัฒนาตนเองและพวกพ้อง

9. การดำเนินการพัฒนาวิชาชีพอาจารย์ ต้องมีจุดเน้น หรือเป้าหมายหลักที่สำคัญ เช่น เริ่มที่วิชาการศึกษาทั่วไป วิชาพื้นฐานวิชาชีพ โดยเริ่มจากวิชาบังคับก่อนวิชาเลือก แล้วจึงกระจายไปวิชาเอก

10. มีระบบการสนับสนุนแบบครบวงจร ได้แก่ การชี้และการกระตุ้นให้เห็นความสำคัญส่งเสริม และจัดกิจกรรมให้กับอาจารย์ที่สนใจ ให้กำลังใจ และให้รางวัลในวงกว้าง

Phillips (1981 อ้างถึงในอิศรศ พิพัฒน์มงคลพร 2542:34-35) ได้สรุปเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพอาจารย์ เป็น 4 มิติใหญ่ ๆ ดังนี้

มิติที่ 1 เป็นการพัฒนาอาจารย์ด้านวิชาการ เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้อาจารย์ได้เพิ่มวุฒิการศึกษาในหลักสูตรที่มีปริญญาธรรม ไปถึงการส่งเสริมให้อาจารย์ได้เข้าร่วมการฝึกอบรมในหลักสูตรสั้นๆที่ไม่มีปริญญาต่างๆ ด้วย

มิติที่ 2 เป็นการพัฒนาอาจารย์ด้านการสอน เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้อาจารย์ได้เข้าร่วมอบรมสัมมนาหรือรับการฝึกปฏิบัติในเรื่องการสอนในมหาวิทยาลัย ทั้งนี้เพื่อเป็นการเพิ่มความรู้ทักษะเกี่ยวกับการสอนในสถาบันอุดมศึกษาให้มีความรู้ความชำนาญมากขึ้น

มิติที่ 3 เป็นการพัฒนาอาจารย์ในด้านวิชาชีพ เพื่อให้อาจารย์มีความรู้ลุ่มลึกใน

วิชาชีพเฉพาะสาขา และทันต่อความก้าวหน้าทางวิชาการที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยการส่งเสริมให้อาจารย์ได้เข้าร่วมประชุมเชิงวิชาการ เป็นกรรมการหรือสมาชิกในองค์กรวิชาชีพ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้คำปรึกษาแก่อาจารย์ใหม่ เป็นต้น

มิติที่ 4 เป็นการพัฒนาอาจารย์ให้มีทักษะในด้านการวิจัย เนื่องจากการสอนในระดับอุดมศึกษานั้น นอกจากจะเป็นการนำเอาความรู้เดิมมาบอกหรือถ่ายทอดแก่นักศึกษาแล้ว สิ่งที่สำคัญ คือ จะต้องมีการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อนำมาถ่ายทอดแก่ผู้เรียนควบคู่ไปด้วย การส่งเสริมให้อาจารย์มีทักษะในการวิจัย นอกจากการสนับสนุนให้อาจารย์เข้ารับการอบรมให้มีความรู้ทางการวิจัยแล้ว การจัดสรรทุนวิจัยทั้งจากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยให้แก่อาจารย์ เป็นแนวทางในการสนับสนุนให้อาจารย์ได้ปฏิบัติงานวิจัย และสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ อีกด้วย

อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาควรทำหน้าที่ดังกล่าวทั้งหมดในข้างต้น เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาเป็นเสมือนชุมพลทางวิชาการ และชุมพลทางปัญญาของสังคม คุณค่าเกียรติภูมิของอาจารย์ ก็คือ ความสำเร็จในทางวิชาการ ถึงเวลาแล้วที่ทุกคนควรตระหนัก และให้ความสำคัญกับการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งถือเป็นระดับสูงสุด และมีอาจารย์ผู้เปรียบเสมือนกระดูกสันหลังของสถาบัน ผู้แบกรับภาระการศึกษาของประชากรในประเทศ ที่พร้อมเป็นผู้ให้และรอคอยทุกคนอยู่ในรั้วสถาบันอุดมศึกษา

2.4 ประวัติความเป็นมาของสถาบันอุดมศึกษาอิสลาม

2.4.1 วิทยาลัยอิสลามศึกษา

“วิทยาลัยอิสลามศึกษา เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาชั้นนำทางวิชาการด้านอิสลามศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมไทยมุสลิมและภูมิภาคอย่างสมดุล โดยยึดอัลอิสลามเป็นบรรทัดฐาน”

การจัดตั้งวิทยาลัยอิสลามศึกษา ขึ้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี สืบเนื่องมาจากความพยายามในอันที่จะแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และสงขลา) ซึ่งจัดเป็นพื้นที่พิเศษที่ค่อนข้างจะมีปัญหายุ่งยาก สลับซับซ้อน เนื่องจากมีปัจจัยที่แตกต่างกันหลายประการ และเป็นปัญหาที่สะสมเรื้อรังมานานไม่ว่าจะเป็นเรื่องเศรษฐกิจ และสังคม หรือสภาวะที่แตกต่างกันทางด้านความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ทั้งทางด้านศาสนาและภาษาพูด ซึ่งประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเฉพาะในเขตจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส จะนิยมพูดและใช้ภาษามลายูในชีวิตประจำวัน ได้มีการกำหนดเป้าหมายและนโยบายเฉพาะพื้นที่อย่างชัดเจนโดย

สภาความมั่นคงแห่งชาติได้เสนอเป้าหมายและนโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบกำหนดเป้าหมายและนโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2521 และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เสนอรัฐบาลพิจารณา กำหนดเป้าหมายและมาตรการการพัฒนาพื้นที่เฉพาะจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) โดยกำหนดให้จัดตั้งศูนย์กลางการศึกษาศาสนาอิสลาม ที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เพื่อเป็นศูนย์กลางการศึกษาทุกระดับจนถึงชั้นอุดมศึกษา (สมเจตน์ นาคเสวี, 2549:11)

ปัจจุบันวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีได้เปิดทำการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท โดยมีสาขาวิชาที่เปิดทำการสอน ดังนี้

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาอิสลามศึกษา

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชากฎหมายอิสลาม

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์และการจัดการในอิสลาม

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาตะวันออกกลางศึกษา

หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาครุศาสตร์อิสลาม

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาอิสลามศึกษา(นานาชาติ)

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา

กลุ่มวิชาชะรีอะฮ์

กลุ่มวิชาอุศูลุดดีน

กลุ่มวิชาครุศาสตร์อิสลาม

กลุ่มวิชาประวัติศาสตร์และอารยธรรมอิสลาม

หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาอิสลามศึกษา

2.4.2 มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา

มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา, (2551:3-5) มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา เป็น

สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีความมุ่งมั่นในการจัดการศึกษา ทำการวิจัย ให้บริหารวิชาการ ทางด้านอิสลามศึกษา และความรู้แนวอื่นๆ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับหลักการอิสลาม โดยทำการผลิตบัณฑิตให้มีความรอบรู้ศรัทธาและปฏิบัติตามหลักการของอัลกุรอาน และพระจริย วัตรของท่านศาสดามูฮัมมัด(ช.ล.)มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีคุณธรรมและจริยธรรม ที่เป็นแบบอย่างที่ดี ในการพัฒนา คุณภาพชีวิตทั้งของตนเองครอบครัวและสังคม โดยผ่านกระบวนการศึกษาที่ดำรงไว้ ซึ่งความสมดุลครอบคลุมต่อเนื่องและบูรณาการ

มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา เป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็น แหล่งความรู้ด้านอิสลาม และสาขาวิชาอื่นๆ ผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาที่ตรงกับความต้องการของ สังคม โดยมุ่งเน้นบัณฑิตที่จบจากวิทยาลัยจะต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดีต่อ สังคม สร้างความเข้าใจอันดีความกลมเกลียว ความร่วมมือระหว่างคนในชาติ และแก้ปัญหาต่างๆ โดย สันติวิธี

มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา วิทยาเขตยะลา ตั้งอยู่ที่บ้านปารามิเต ตำบล บุดี อำเภอ เมือง จัหวัดยะลา บนเนื้อที่ 43 ไร่ ห่างจากตัวเมืองยะลา บนเส้นทางสายยะลา- เบตง และสายยะลา-รา มัน ประมาณ 7 กิโลเมตร ประกอบด้วยอาคารต่างๆ ซึ่งได้รับเงินสนับสนุนการก่อสร้างจากธนาคาร อิสลามเพื่อการพัฒนาประเทศชาอุดีอาระเบีย (IDB) ทั้งหมด 6 อาคาร ได้แก่อาคารมัสยิด อาคารเรียน อาคารหอพัก 3 หลัง นับเป็นวิทยาเขตแรก ที่วิทยาลัยได้ดำเนินการเปิดสอนระดับอุดมศึกษา ปัจจุบัน วิทยาเขตยะลา เป็นที่ตั้งของสถาบันภาษานานาชาติ

ความคิดที่จะดำเนินการจัดตั้งสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษามีขึ้น โดยกลุ่ม นักศึกษาที่กำลังศึกษาระดับปริญญาโท และปริญญาเอกในประเทศชาอุดีอาระเบีย นำโดยนายอิสมา อิลลุตฟี จะปะเกีย นายอิสมาแอ อาลี นายอับดุลฮาติมไซซิง นายญูฮาด บุงอตาหยง นายมูฮัมหมัด หนะยี สาลี นายอาหมัดอุมาร์ จะปะเกีย โดยเห็นว่าสังคมมุสลิมในประเทศไทยมีความจำเป็นที่จะต้องมี

สถาบันอุดมศึกษาอิสลามเพื่อทำหน้าที่ผลิตบัณฑิตให้มีความรู้คู่คุณธรรม อันเป็นรากฐานสำคัญสู่ความก้าวหน้าและมีความสงบสันติ ดังเจตนารมณ์ของอิสลามสืบต่อไป

ด้วยแนวคิดของกลุ่มนักศึกษาเหล่านี้ ได้รับการสนับสนุนจากบุคคลบางคนในประเทศซาอุดีอาระเบีย เช่นนายอับดุลลอฮ์ อัลบุชีย์ ช่างแกะสลักแหวนตามบาทวิถีในนครริยาด และได้บริจาคเงินรายได้จากการทำงาน ผ่านนายอิสมาอีลสุดี จะปะเกีย จำนวน 30,000 ريال (ประมาณ 210, 000 บาท) และเงินจำนวนนี้ได้ดำเนินการจัดซื้อที่ดินโดยคณะกรรมการก่อตั้งโครงการวิทยาลัยอิสลามเอกชนภาคใต้ จำนวน 70 ไร่ 32 ตารางวา ณ บ้านโสร่ง ตำบล เขาตุม อำเภอ ยะรัง จังหวัดปัตตานี เพื่อเป็นสถานที่ก่อตั้งวิทยาลัย

ในปี พ.ศ.2529 มูลนิธิกรรมการอิสลามจังหวัดยะลา และธนาคารอิสลามเพื่อการพัฒนา (IDB) ได้ลงนามร่วมกันโดยทาง IDB ได้ตกลงให้เงินสนับสนุนแก่มูลนิธิ จำนวนเงิน 1, 200,000 ดอลลาร์สหรัฐ สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างอาคาร และระบบสาธารณูปโภคของโครงการจัดตั้งสถาบันการศึกษาชั้นสูง ณ บ้านปารามีแด หมู่ที่ 7 ตำบล นูตี อำเภอ เมือง จังหวัด ยะลา

ด้วยความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการก่อตั้งวิทยาลัยอิสลามเอกชนภาคใต้ และมูลนิธิกรรมการอิสลามจังหวัดยะลา ได้แต่งตั้งกรรมการเตรียมการเปิดวิทยาลัย เพื่อดำเนินการขออนุญาตเปิดดำเนินการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจากทบวงมหาวิทยาลัย ทบวงมหาวิทยาลัยได้อนุญาตให้มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา จัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนประเภทวิทยาลัยตามใบอนุญาตเลขที่ 4/2541 ลงวันที่ 3 เมษายน 2541 โดยมีมูลนิธิเพื่อการอุดมศึกษาอิสลามภาคใต้เป็นผู้รับใบอนุญาต

มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา ได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี โดยรับนักเรียนรุ่นแรก จำนวน 200 คน เมื่อปี พ.ศ.2541 ใน 2 สาขาวิชาคือ สาขาวิชาชะรีอะฮ์ (กฎหมายอิสลาม) และสาขาวิชาฮุกูมุดดิน (หลักการศาสนาอิสลาม) พุทธศักราช พ.ศ.2541 มหาวิทยาลัยได้จัดวันสถาปนาวิทยาลัยขึ้นเพื่อประกาศถึงการก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษาอิสลามเอกชนแห่งแรกในประเทศไทยอย่างเป็นทางการ โดยมีเจ้าชายอามีร์ตุรกี บินฟัยศ บินญัลลี อาลีซูด ประธานองค์การสงเคราะห์มุสลิมนานาชาติให้เกียรติเสด็จเป็นประธานในพิธีฯ วันมุหะมัดนอร์ มะทา นายกษามหาวิทยาลัยอิสลามยะลา และประธานรัฐสภา (ตำแหน่งในขณะนั้น) เป็นประธานจัดงาน

พ.ศ.2544 มหาวิทยาลัยอิสลามยะลาได้รับการอนุมัติให้เปิดหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา จากทบวงมหาวิทยาลัย โดยมีนักเรียนรุ่นแรก จำนวน 49 คน ปี พ.ศ.2545 มหาวิทยาลัยได้รับการอนุมัติให้เปิดหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอาหรับ

ปี พ.ศ.2546 มหาวิทยาลัยได้รับการอนุมัติให้เปิดหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ.2546 มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา วิทยาเขตปัตตานี ได้วางศิลาฤกษ์ฐาน 2 อาคาร คือ อาคารวิทยบริการและอาคารเศรษฐศาสตร์และการจัดการ โดยมีอุปทูตทูเวตประจำประเทศไทยเป็นประธานในพิธี และฯพณฯ วันมูหะมัดนอร์ มะทา รองนายกรัฐมนตรีในฐานะนายกสภามหาวิทยาลัยให้การต้อนรับพร้อมด้วยแขกผู้มีเกียรติอย่างคับคั่ง วันที่ 28 กันยายน พ.ศ.2546 จัดพิธีประสาทปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาประจำปีการศึกษา 2002 จำนวน 249 คน โดยมีท่านจุฬาราชมนตรี นายสวาสดิ์ สุมาลยศักดิ์ เป็นประธานในพิธี

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยหม่อมศรีรัศมิ์ มหิดล ณ อยุธยา ทรงเปิดมหาวิทยาลัยอิสลามยะลา วิทยาเขตปัตตานีอย่างเป็นทางการ โดยมีคณะผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากรมหาวิทยาลัยอิสลามยะลา ข้าราชการ หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนทั่วไป พร้อมใจร่วมให้การรับเสด็จฯ และรับเกียรติจากท่านจุฬาราชมนตรีได้เดินทางมาร่วมพิธีเปิดในครั้งนี้ด้วย วันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2547 และในภาคการศึกษาที่ 1 พ.ศ. 2547 มหาวิทยาลัยอิสลามยะลาได้รับการอนุมัติให้เปิดหลักสูตรเศรษฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเงินและการธนาคาร และหลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ (หลักสูตรนานาชาติ) จากทบวงมหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ.2548 มหาวิทยาลัยได้อนุมัติให้เปิดหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาชะรีอะฮ์ สาขาวิชาประวัติศาสตร์และอารยธรรมอิสลาม และได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

ในภาคการศึกษาที่ 1 พ.ศ.2549 มหาวิทยาลัยได้รับการอนุมัติให้เปิดหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ และหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ (หลักสูตรนานาชาติ) จากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา วันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ.2550 มหาวิทยาลัยได้รับการอนุมัติจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ให้เปลี่ยนประเภทจากวิทยาลัยอิสลามยะลา เป็นมหาวิทยาลัยอิสลามยะลาอย่างเป็นทางการ และได้รับการอนุมัติให้เปิดหลักสูตร ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา และศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษามลายู (หลักสูตรนานาชาติ)

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยได้เปิดทำการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท โดยมีสาขาวิชาที่เปิดทำการสอน ดังนี้

คณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาอาหรับ
 หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต
 สาขาวิชาภาษาอังกฤษ
 หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต
 สาขาวิชาภาษามลายู
 หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต
 สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 หลักสูตรเศรษฐศาสตรบัณฑิต
 สาขาวิชาการเงินการธนาคาร
 หลักสูตรบริหารธุรกิจศาสตรบัณฑิต
 สาขาวิชาการจัดการ
 หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต
 สาขาวิชาชีพครู
 หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาภาษาอาหรับและวรรณคดี
 หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชารัฐศาสตร์
 คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
 หลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์(นานาชาติ)
 หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์
 หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาเคมีประยุกต์
 คณะอิสลามศึกษา
 หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต
 สาขาวิชาชะรีอะฮ์
 หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต
 สาขาวิชาฮุกูตุดดีน
 หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต
 สาขาวิชาอิสลามศึกษา

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระปริยัติ

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประวัติศาสตร์และอารยธรรมอิสลาม

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยอิสลามยะลา ย้ายหน่วยงานส่วนใหญ่ไปตั้งที่วิทยาเขตปัตตานี ซึ่งตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ 3 บ้านโสร่ง ตำบล เขาตุม อำเภอ ยะรัง จังหวัด ปัตตานี บนที่ดินจำนวน 283 ไร่ ประกอบด้วย สำนักงานอธิการบดี คณะอิสลามศึกษา คณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รมสยิดฮารอมัยน์ สำนักวิทยบริการ สำนักบริการการศึกษา สำนักกิจการนักศึกษา อาคารหอประชุมวันมูหะมัดนอร์ มะทา

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า วิทยาลัยอิสลามศึกษา และมหาวิทยาลัยอิสลามยะลาเป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาชั้นนำทางด้านวิชาการ ทั้งด้านสามัญและด้านอิสลามศึกษา มีเป้าหมายในการพัฒนาสังคมไทยมุสลิมให้เป็นผู้ที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความรู้ โดยยึดอิสลามเป็นบรรทัดฐาน

5.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นุชนาถ สุนทรพันธุ์(2549: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ระดับบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ระดับบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง พิจารณาโดยรวม และรายด้าน ด้านพื้นฐานความรู้ทางการศึกษา ด้านหลักสูตรการศึกษา ด้านวิธีสอน ด้านสื่อการสอน ด้านการวิจัยและประเมินผล และด้านการพัฒนาวิชาชีพ อยู่ในระดับมาก

2. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ระดับบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ตามความคิดเห็นของนักศึกษาปริญญาโท คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่มีเพศ อายุ และศึกษาสาขาวิชาที่ต่างกัน พิจารณาโดยรวมและรายด้าน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชัยทัศน์ เกื้อกิม(2540: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูพลศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูพลศึกษาใน โรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดนครศรีธรรมราช คุณลักษณะโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งด้านที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าสำคัญมากที่สุดคือ ด้านคุณธรรม และด้านความมีระเบียบวินัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านนั้น ข้อที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าสำคัญมากที่สุดในแต่ละด้าน คือ ด้านคุณธรรม ครูพลศึกษาต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความมีระเบียบวินัย ครูพลศึกษาต้องรักษาความลับทางราชการ ด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ครูพลศึกษาต้องอุทิศเวลาให้กับราชการ ด้านบุคลิกภาพ ครูพลศึกษาต้องเป็นคนตรงต่อเวลา ด้านมนุษยสัมพันธ์ ครูพลศึกษาต้องทำงานร่วมกับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนครูใน โรงเรียนได้ดี และด้านการเรียนการสอนครูพลศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตร เนื้อหาวิชา และจุดประสงค์วิชาที่รับผิดชอบ

2. ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูพลศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดนครศรีธรรมราช ตามทัศนะของผู้บริหาร โรงเรียน และครูพลศึกษาพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูพลศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดนครศรีธรรมราช ตามทัศนะของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาและครูพลศึกษาในลักษณะรวม มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 โดยผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษามีค่าเฉลี่ยของทัศนะสูงกว่าครูพลศึกษา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านบุคลิกภาพ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 โดยผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษามีค่าเฉลี่ยของทัศนะสูงกว่าครูพลศึกษา และด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 โดย ผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษามีค่าเฉลี่ยของทัศนะสูงกว่าครู พลศึกษา ส่วนด้านการเรียนการสอน ด้านคุณธรรม ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านความมีระเบียบวินัยไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จารุพัฒน์ หมั่นท่า(2546: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 3 พบว่า

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 3 ในภาพรวมเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรม จรรยาบรรณ ด้านทักษะการจัดการเรียนรู้และด้านความรู้

3. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษาสังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 3 ในทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง นักเรียนและครูผู้สอน ในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นด้านคุณธรรม จรรยาบรรณ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ.05

เมื่อพิจารณารายคู่ พบว่า ดานคุณธรรม จรรยาบรรณ ผู้ปกครองนักเรียนกับผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ปกครองนักเรียนกับครูผู้สอนที่ทัศนะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 ส่วนรายคู่ผู้บริหารสถานศึกษากับครูผู้สอนที่ทัศนะแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

วิลพร สุขอย(2545: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูสังคมศึกษาตามทัศนะของผู้ปกครองนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กรณีศึกษา อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย พบว่า

1.ความคิดเห็นต่อคุณลักษณะด้านต่างๆ

1.1 คุณลักษณะด้านความรู้ของครูสังคมศึกษา พบว่าผู้ปกครองนักเรียนในเขต อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย มีความคาดหวังว่าครูสังคมศึกษาจะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้กว้างขวางในเรื่องข่าวสารเหตุการณ์ปัจจุบัน ในขณะเดียวกัน ก็ต้องมีความรู้ในสาขาวิชาสังคมศึกษาเป็นอย่างดี และต้องรู้คุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.2 คุณลักษณะด้านทักษะการสอน ผู้ปกครองนักเรียนต้องการให้ครูสังคมศึกษาเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการพัฒนาผู้เรียน โดยหาวิธีการสอนที่หลากหลายมาใช้กับนักเรียนและคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน ครูสังคมศึกษาควรเป็นผู้ที่สอนในเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาได้เข้าใจ และควรเป็นผู้ที่เตรียมการสอนทุกครั้ง

1.3 คุณลักษณะด้านลักษณะนิสัยของครูสังคมศึกษา ที่ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมากที่สุด และเห็นด้วยในระดับมากเรียงตามลำดับ คือ หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส เป็นมิตรกับทุกคน รักงานสอนสังคมศึกษา และรักสถาบันที่ตนสอนอยู่

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูสังคมศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นทั้งสองสังกัด พบว่า ในแต่ละด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

บัณฑิตฐ ศรีเงิน (2549: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูการศึกษาพิเศษตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทัศนะของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนการศึกษาพิเศษในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านกระบวนการสอน ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านคุณธรรม จริยธรรมด้านสุขภาพกาย ด้านสุขภาพจิต และด้านการพัฒนาตนเอง ตามลำดับของครูการศึกษาพิเศษ ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ในทัศนะของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียน การศึกษาพิเศษในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าอยู่ในระดับมาก

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูการศึกษาพิเศษ ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาใน ทัศนะของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนการศึกษาพิเศษ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนก ตาม เพศ อายุ การศึกษาและความสัมพันธ์กับนักเรียน พบว่า ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองนักเรียน มีความ คิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูการศึกษาพิเศษตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ชัยยุทธ ต้นปีชาติ (2544: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครู- อาจารย์วิทยาลัยเทคนิคประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรมห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า

1. นักเรียนระดับปวช. มีความเห็นว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครู-อาจารย์โดย ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน เรียงลำดับได้ดังนี้

ด้านบุคลิกภาพ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ลำดับแรก คือ ใช้ภาษาที่ง่ายและถูกต้องใน การถ่ายทอดวิชาความรู้ รองลงมา คือ มีความรู้ทันเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน มีความรู้ด้าน เทคนิคในวิชาที่สอนอย่างละเอียดลึกซึ้ง และมีความรู้ความสามารถในการใช้เครื่องมือที่ทันสมัย ได้ อย่างถูกต้องและแม่นยำตามลำดับ ส่วนคุณลักษณะที่พึงประสงค์สองลำดับสุดท้าย คือ ไม่ใช่คำพูด ขี้ขลาด พูดง่าย ๆ จนเกิดความรำคาญแก่ผู้เรียน และไม่เป็นผู้เล่นการพนัน ดื่มสุรา สูบบุหรี่ และ เสพยาเสพติดทั้งปวงด้าน

การสอน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ลำดับแรก คือ มีความสามารถในการถ่ายทอด ความรู้ทางด้านเทคนิคอย่างดี รองลงมา คือ มีความชำนาญในการสอน และปฏิบัติทางด้านเทคนิค และสามารถปฏิบัติงานหรือสาธิตให้นักศึกษาได้ดูเป็นตัวอย่าง ก่อนลงมือปฏิบัติ ส่วนคุณลักษณะที่ พึงประสงค์สองลำดับสุดท้าย คือ นำเอาเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาสอน และสอนโดยมีประสบการณ์ไม่ ยึดแต่ตำราเป็นหลัก

ด้านมนุษยสัมพันธ์ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ลำดับแรก คือ ให้คำแนะนำและ คำปรึกษาขณะนักศึกษาทำล้งปฏิบัติงาน รองลงมา คือ สามารถแก้ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นขณะ ปฏิบัติงาน ได้ดีและกวัดขันและเอาใจใส่ต่อความประพฤติของนักเรียนเสมอ ส่วนคุณลักษณะที่

ประสงค์สองลำดับสุดท้าย คือ เสียสละเวลาในการสอนเพิ่มเติม และมีความสามารถในการติดต่อประสานงานและขอความร่วมมือจากผู้นำศาสนาและชุมชนในท้องถิ่น

ด้านคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ลำดับแรก คือ มีความตั้งใจถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนโดยไม่ปิดบังอำพรางซ่อนเร้น รองลงมา คือ มีความยุติธรรมไม่ลำเอียงต่อการวัดผลการปฏิบัติงานของนักศึกษา และไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว โดยต้องคำนึงผลประโยชน์ของนักเรียนเป็นหลักตามลำดับ ส่วนคุณลักษณะที่พึงประสงค์สองลำดับสุดท้าย คือ ครู-อาจารย์ควรลดจำนวนชั่วโมงสอนในแต่ละสัปดาห์ให้น้อยลง เพื่อจะได้มีเวลาเตรียมการสอนได้มากขึ้นและการอยู่ควบคุมการปฏิบัติงานของนักศึกษาหลังจากมอบหมายงานให้นักศึกษาปฏิบัติ

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนระดับ ปวช.1 และปวช.3 เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครู-อาจารย์วิทยาลัยเทคนิค โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.5 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านมนุษยสัมพันธ์และด้านคุณธรรม จริยธรรม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

บุญเลิศ อุนวาร์ (2540: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูผู้สอนจริยธรรมในโรงเรียนประถม สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูผู้สอนจริยธรรม ในโรงเรียนประถม สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด โดยส่วนรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด คือ คุณลักษณะด้านคุณธรรม และจริยธรรม คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ คุณลักษณะด้านการสอน และคุณลักษณะด้านวิชาการ

ชรรสกรณ์ อัญญาโพธิ์ (2550: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กรณีศึกษาศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดนครนายก พบว่า

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตามทัศนะของผู้เรียน ครู และผู้บริหาร โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ยกเว้นทัศนะของผู้บริหาร ด้านวิชาการ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ และด้านคุณธรรม จริยธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด การจัดลำดับความสำคัญคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยรวม ทั้ง 5 ด้าน ได้ดังนี้ ด้านคุณธรรม จริยธรรมเป็นลำดับแรก ส่วนลำดับรองลงมา ได้แก่ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านบุคลิกภาพ และด้านวิชาการ ตามลำดับ การเปรียบเทียบทัศนะของผู้เรียน ครู และผู้บริหารในแต่ละด้าน พบว่า ด้านวิชาการ ผู้เรียนกับผู้บริหาร มีทัศนะต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประจำศูนย์การเรียนรู้

ชุมชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนผู้เรียนกับครู ครูกับผู้บริหาร มีทัศนคติไม่แตกต่างกัน ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนกับครู และผู้เรียนกับผู้บริหาร มีทัศนคติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนครูกับผู้บริหาร มีทัศนคติไม่แตกต่างกันด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และด้านมนุษยสัมพันธ์ เรียนกับครู ผู้เรียนกับผู้บริหาร และครูกับผู้บริหาร มีทัศนคติไม่แตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบทัศนคติโดยรวม ทั้ง 5 ด้าน ผู้เรียนกับครู ผู้เรียนกับผู้บริหาร และครูกับผู้บริหาร มีทัศนคติต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ไม่แตกต่างกัน

ประสิทธิ์ โพธิ์สอาด (2546: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ที่ปรึกษาองค์การช่างเทคนิคในอนาคตแห่งประเทศไทย ระดับหน่วย พบว่า

1. ผู้บริหาร และคณะกรรมการองค์การช่างเทคนิคในอนาคตแห่งประเทศไทย มีความคิดเห็น เกี่ยวกับ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ที่ปรึกษาองค์การช่างเทคนิคในอนาคตแห่งประเทศไทย ระดับหน่วย อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านบุคลิกภาพ อยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับดังนี้ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านร่างกายและจิตใจ และด้านความเป็นผู้นำ ตามลำดับ ส่วน ด้านการปฏิบัติงาน พบว่า อยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ ดังนี้ ด้านการเตรียมงาน ด้านการดำเนิน และด้านการติดตามงาน ตามลำดับ

2. ผู้บริหารและคณะกรรมการองค์การช่างเทคนิคในอนาคตแห่งประเทศไทย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด เหมือนกัน แต่ต่างกันที่ค่าเฉลี่ย ทั้งสองด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพ และด้านการปฏิบัติงาน เมื่อพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวข้อง พบว่า ผู้บริหาร ให้ลำดับความสำคัญในแต่ละด้าน ดังนี้ ด้านบุคลิกภาพ ได้แก่ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านความเป็นผู้นำ และด้านร่างกายและจิตใจ ตามลำดับ ส่วนด้านการปฏิบัติงาน ให้ความสำคัญในส่วนของการดำเนินงาน ด้านการเตรียมงาน และด้านการติดตามงาน ตามลำดับ แต่ คณะกรรมการองค์การช่างเทคนิคในอนาคตแห่งประเทศไทย ให้ลำดับความสำคัญในด้านบุคลิกภาพ คือ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านความเป็นผู้นำ ตามลำดับ ส่วนด้านการปฏิบัติงาน ให้ลำดับความสำคัญ คือ ด้านการเตรียมงาน ด้านการดำเนินงาน และด้านการติดตามงาน ตามลำดับ

ราตรี อามาศย์มุลตรี (2548: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูวิทยาศาสตร์ตามการรับรู้ของผู้บริหาร ครูวิทยาศาสตร์และนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า

1. บุคลากร โรงเรียนมีการรับรู้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูวิทยาศาสตร์โดยรวม และรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านเจตคติเชิงวิทยาศาสตร์ ด้านวิชาชีพครู ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านบุคลิกภาพ ด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านการใช้สื่อและอุปกรณ์วิทยาศาสตร์

2. ผู้บริหาร โรงเรียน ครูวิทยาศาสตร์และนักเรียนมีการรับรู้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูวิทยาศาสตร์โดยรวมและรายด้านทั้ง 9 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. บุคลากร โรงเรียน ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีการรับรู้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูวิทยาศาสตร์โดยรวมและรายด้าน 8 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 ยกเว้นด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ไม่แตกต่าง

4. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพและขนาดโรงเรียน ที่ส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูวิทยาศาสตร์เฉพาะด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

โดยสรุปบุคลากร โรงเรียนที่มีสถานภาพและขนาดโรงเรียนต่างกัน มีการรับรู้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูวิทยาศาสตร์โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งข้อสังเกตที่ได้จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูวิทยาศาสตร์ให้เป็นที่ยอมรับต่อไป

ภกีนีลำดวน สิริชานันท์ (2543: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูผู้สอนตามความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียน คณะกรรมการ โรงเรียน และนักเรียน ในสังกัดองค์กรสังฆมณฑลท่าแร่-หนองแสง พบว่า

1. คณะกรรมการ โรงเรียนและนักเรียนเห็นว่าครูผู้สอนควรมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมและเป็นรายด้านทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก แต่ผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่าครูผู้สอนควรมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยภาพรวมและเป็นรายด้าน 3 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด และอีก 2 ด้าน อยู่ในระดับมาก ด้านที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านวิชาการ ด้านส่วนตัว และด้านคุณธรรมจริยธรรม เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง โดยรวมเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับมากที่สุดในแต่ละด้านมี ดังนี้ ด้านวิชาการ ครูควรรอบรู้ในเรื่องที่ตนทำการสอนและสอนอย่างเต็มความสามารถ และสามารถควบคุมให้นักเรียนอยู่ในระเบียบวินัย ด้านวิชาชีพครู ควรปฏิบัติต่อศิษย์ทุกคนอย่างเสมอภาคด้านส่วนตัว ครูควรประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคมทั่วไป มีความ پاکเพียรและอดทน เป็นผู้นำชุมชนในทางสร้างสรรค์ และแต่งกายสุภาพเหมาะสมกับความ เป็นครู ด้านสังคม ครูควรมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี โดยเฉพาะกับผู้ปกครอง

ที่มาติดต่อกับทางโรงเรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม ครูควรมีจิตสำนึกที่ดี เป็นผู้มีความเที่ยงธรรมและซื่อสัตย์สุจริต และมีความรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง

3. ผู้บริหาร โรงเรียน คณะกรรมการ โรงเรียนและนักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูผู้สอน โดยรวมและรายด้านทั้ง 5 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

ชยาธิศ กัญญา(2544: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูมืออาชีพ ในทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว พบว่า

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูมืออาชีพ ในทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความเป็นกัลยาณมิตรกับเพื่อนครูและชุมชนชน ด้านคุณสมบัติส่วนตัว และด้านศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. เปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูมืออาชีพ ในทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว จำแนกตามตำแหน่ง โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ศิริลักษณ์ รื่นภาคพจน์ (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์สถาบันวิชาการทหารอากาศชั้นสูง ตามทัศนะของนักศึกษาและนายทหารนักเรียน พบว่า

1. ด้านคุณลักษณะส่วนตัว ควรมีสุขภาพจิตและสุขภาพกายดี แต่งเครื่องแบบถูกต้องตามระเบียบ วาจาสุภาพ ควบคุมอารมณ์ได้ หมั่นศึกษาหาความรู้และปรับปรุงตนเองให้ทันสมัย ใช้คำพูดในการอธิบายได้ชัดเจน ใจกว้างยอมรับฟังคำวิจารณ์และความแตกต่างของผู้เรียนเป็นกันเอง และมีความสุจริตใจต่อผู้เรียนให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ กระทำตนเหมาะสมกับกาลเทศะ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

2. คุณลักษณะด้านวิชาชีพ ควรเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน มีความรู้เกี่ยวกับวิทยาการต่างๆ ที่ทันสมัย เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างวิชาต่างๆ ในการนำไปประยุกต์ใช้ได้ดี ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักประยุกต์ใช้ความรู้และประสบการณ์ มีการลำดับเนื้อหาเป็นขั้นตอน เชื่อมโยงเนื้อหาวิชากับการนำไปใช้ ใช้สื่อการสอนที่ชัดเจนเข้าใจง่าย ออกข้อสอบได้ตรงตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม และวัดตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร มีความ

ยุติธรรมในการประเมินผล ผ่านการอบรมจากโรงเรียนครูทหาร กองการศึกษากรมยุทธศึกษาทหารอากาศ

รพีพรรณ อินทรนาเวช (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูใหญ่โรงเรียนอนุบาลเอกชนตามทัศนะของผู้ปกครองนักเรียนในจังหวัดนนทบุรี พบว่า

ครูใหญ่โรงเรียนอนุบาลเอกชน ควรมีคุณลักษณะ ดังนี้ ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กระดับอนุบาล ความรู้เกี่ยวกับหลักการจัดการศึกษาอนุบาล ความรู้ด้านจิตวิทยาการศึกษา ความรู้เกี่ยวกับงานในความรับผิดชอบ มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาเอกอนุบาลหรือปฐมวัย มีความรู้ที่จะสามารถแนะนำการสอนแก่ครูได้ บุคลิกภาพที่ควรมี คือ การควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ การมีวาจาสุภาพอ่อนโยน มีความยุติธรรม มีคุณธรรมที่ดั่งงาม เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมยอมรับฟังความคิดเห็นของครู มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีอุปนิสัยร่าเริงแจ่มใส ไม่เคร่งเครียด มีการบริหารงานโดยมีความเข้าใจในนโยบายและวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาอนุบาล สรรหาและคัดเลือกบุคลากรที่มีคุณภาพ มาเป็นครูสอนเด็กอนุบาล และมีการแนะนำผู้ปกครองนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่สาม เพื่อการศึกษาต่อระดับประถมศึกษา

กัลณลิลา แต่งศรีวรรณ (2546: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูสุขศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า

1. ผู้บริหารและครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูสุขศึกษา ทั้ง 9 ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นฐานความรู้ทางสุขศึกษา ด้านโครงการสุขภาพในโรงเรียน ด้านหลักสูตรการศึกษา ด้านวิธีสอน ด้านสื่อการสอน ด้านบริการสุขภาพ ด้านการวิจัยและประเมินผล ด้านการพัฒนาวิชาชีพ และด้านแบบอย่างที่ดีทางด้านสุขภาพในระดับดี

2. ผู้บริหารและครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูสุขศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ได้แก่ด้านพื้นฐานความรู้ทางสุขศึกษา ด้านสื่อการสอน และด้านวิจัยและประเมินผล

3. ผู้บริหารและครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูสุขศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ได้แก่ ด้านพื้นฐานความรู้ทางสุขศึกษา และด้านโครงการสุขภาพในโรงเรียน

4. ผู้บริหารและครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีวิถีทางการศึกษาต่างกันที่มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูสุศึกษาไม่แตกต่างกัน

5. ผู้บริหารและครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีสาขาวิชาที่จบการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูสุศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ได้แก่ ด้านพื้นฐานความรู้ทางสุศึกษา

6. ผู้บริหารและครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูสุศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ได้แก่ ด้านวิธีสอนและด้านการพัฒนาวิชาชีพ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ว่า แบบอย่างด้านคุณลักษณะของอาจารย์ ด้านบุคลิกภาพ ด้านการสอน ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการ ด้านการพัฒนาวิชาชีพ มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากการเป็นแบบอย่างที่ดีของอาจารย์เป็นปัจจัยที่จะช่วยพัฒนาลูกศิษย์ให้มีคุณธรรมจริยธรรมที่ดี และจากรายงานการวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ พบว่า คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ เป็นคุณลักษณะลำดับแรกที่สังคมให้ความสำคัญเพื่อให้มีในตัวอาจารย์ และจากการศึกษารายงานการวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ พบว่า ยังมีได้มีการศึกษาถึงคุณลักษณะของอาจารย์ระดับบัณฑิตศึกษา โดยเฉพาะในสถาบันอุดมศึกษาอิสลาม ซึ่งผู้วิจัยเล็งเห็นว่า การศึกษาคุณลักษณะของอาจารย์ระดับบัณฑิตศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาอิสลาม มีความสำคัญอย่างมากในการเป็นแบบอย่างในด้านต่างๆ ให้กับสังคมมุสลิมตลอดจนสังคมทั่วไป